

Forskningsbasert evaluering av pilotprosjektet
**«NAV- veiledere i Nettverk
 etter soning»**

Ellen Andvig
Bengt Karlsson

Forskningsbasert evaluering av pilotprosjektet «NAV- veiledere i Nettverk etter soning».

FORSKNINGSRAPPORT NR. 3/ 2020

ISBN: 978-82-8290-031-7

Layout omslag:

© SFPR – Senter psykisk helse og rus, Institutt for helse-, sosial- og velferdsfag
Fakultet for helse- og sosialvitenskap, Universitetet i Sørøst-Norge.

Senter for psykisk helse og rus
Institutt for helse-, sosial- og velferdsfag
Fakultet for helse- og sosialvitenskap
Universitetet i Sørøst-Norge
Postboks 7053
3007 Drammen.
E-post: postmottak@usn.no
Hjemmeside: <http://www.usn.no/sfpr>

SFPRs publikasjoner kan fritt siteres ved tydelig angivelse av kilde.

Publikasjoner fra SFPR som omtales, anmeldes eller henvises til, bes sendt til Senteret

Forord

Dette forskningsprosjektet er et samarbeid mellom Oslo kommune, bydel Sagene og Senter for psykisk helse og rus (SFPR), Institutt for helse-, sosial- og velferdsfag, Fakultet for helse- og sosialvitenskap, Universitetet i Sørøst-Norge. Studien er finansiert av Oslo kommune, Byrådsavdeling for eldre, helse og arbeid og bydel Sagene.

Vi vil gjerne rette en stor takk til alle deltakerne i dette forskningsprosjektet. Mange personer har generøst gitt av sin tid og erfaringer og bidratt til utvikling av viktig kunnskap. Vi vil gjerne takke alle andre som benytter eller arbeider i de ulike deltakende partene i prosjektet. Disse personene har også bidratt med viktige innspill og refleksjoner i planlegging og gjennomføring av prosjektet.

Vi vil spesielt få takke Oslo kommune, bydel Sagene som gjorde denne studien mulig.

Drammen, 09. september 2020

Ellen Andvig og Bengt Karlsson.

Senter for psykisk helse og rus, Institutt for helse-, sosial- og velferdsfag, Fakultet for helse- og sosialvitenskap, Universitetet i Sørøst-Norge.

Senter for psykisk helse og rus (SFPR), Institutt for helse-, sosial- og velferdsfag, Fakultet for helse- og sosialvitenskap ved Universitetet i Sørøst-Norge (USN) arbeider for å utvikle et solid forskningsmiljø i samarbeid med personer med brukererfaring, pårørendeerfaring, klinisk erfaring, forskere og beslutningstakere. Senteret ønsker å bidra til styrking og utvikling av den nasjonale og internasjonale kunnskapen innen psykisk helse og rus med særlig vekt på fire forskningsområder: 1. Recovery og recoveriorienterte praksiser 2. Dialogiske og samarbeidende praksiser. 3. Psykisk helse hos barn og unge og 4. Samarbeidsbasert forskning med og i praksis. Vi er opptatt av å ha samfunnsmessig påvirkning. Vi har et samarbeidsperspektiv og utvikler forskningsprosjekter sammen med tjenestebrukere, familiemedlemmer og fagpersoner • Vi legger vekt på en demokratisk tilnærming i forskning som anerkjenner levde erfaringer som sentral kunnskap og ved å invitere tjenestebrukere og fagpersoner inn som samarbeidspartnere. Vi er opptatt av sosiale aspekter og menneskerettigheter innen psykisk helse og rus og deltar i spørsmål som fattigdom, ulikhet i tjenester, sosial eksklusjon og stigma.

I tillegg driver senteret en rådgivende og konsultativ funksjon overfor kommuner, brukerorganisasjoner, helseforetak og myndigheter. Senteret bidrar til utvikling og gjennomføring av utdanning og kompetanseutvikling. Det er en hospiteringsarena for gjesteforskere og samarbeidspartnere, samt bidrar til å styrke forskerkompetansen ved Fakultet for helse- og sosialvitenskap, USN. Forskningen ved senteret vektlegger kontekst i forståelsen av psykisk helse og psykiske helseproblemer, og for utøvelsen av psykisk helsearbeid. Lokalmiljøet er konteksten for hvor psykisk helsearbeid skal utvikles. Sentrale områder er arbeid, bolig, skole, fritid, lokalmiljø og de sosiale og materielle livsbetingelsene. Folkehelseperspektivet med vekt på å fremme helse og sosialt liv på individ-, gruppe og samfunnsnivå, gjennom velvære og velferd, har også grunnleggende betydning for personers psykiske helse og i psykisk helsearbeid. Forskningen ved Senter for psykisk helse og rus skal også synliggjøre at de sammenhenger og situasjoner der folk lever og bor kan bidra til å lindre eller å forsterke psykiske helseproblemer, så vel som at det sosiale og kulturelle mangfoldet kan støtte psykisk helse og bedring. Senteret legger stor vekt på tverrfaglighet og brukerinvolvering i prosjektutvikling og gjennomføring. Senteret har kompetanse innen kvalitative, kvantitative og triangulerende og blandede metodologier.

Prosjektnummer	6000149
Virksomhetsnavn	Senter for psykisk helse og rus, Institutt for helse-, sosial- og velferdsfag, Fakultet for helse- og sosialvitenskap, Universitetet i Sørøst-Norge, Postboks 7053, 3007 Drammen.
Besøksadresse	Papirbredden - Drammen kunnskapspark Grønland 58, 3045 Drammen.
Telefon	31 00 80 00
E-post og kontaktperson	Professor Bengt Karlsson, leder av SFPR: bengt.karlsson@usn.no tlf: 90649078
Hjemmeside	http://www.usn.no/sfpr

Innholdsfortegnelse:

Kapittel 1: Innledning	10
1.1 Studiens bakgrunn, hensikt og forskningsspørsmål	10
1.2 Rapportens organisering	10
Kapittel 2: Bakgrunn	11
2.1 Oppdragsgivers beskrivelse av oppdraget «Forskningsbasert evaluering av pilotprosjektet «NAV-veiledere i Nettverk etter soning»»	11
2.2 Pilotprosjektet «NAV-veiledere i Nettverk etter soning»	12
2.3 Målsetting for evalueringen av pilotprosjektet «NAV-veiledere i Nettverk etter soning» ..	14
2.4 Teoretisk og forskningsbasert bakgrunn for pilotprosjektet	19
2.5 Oversikt over relevant forskning	20
Kapittel 3: Metodologi	28
3.1 Organisering av studien	28
3.2 Forskningsdesign og metode	28
3.3 Inklusjonskriterier, rekruttering og utvalg	28
3.4 Forskningsetikk	29
3.5 Kvalitativ studie	29
<i>3.5.1 Kvalitative forskningsintervjuer</i>	29
<i>3.5.2 Intervjuguide</i>	30
<i>3.5.3 Dataanalyse</i>	30
<i>3.5.4 Metodiske refleksjoner</i>	32
Kapittel 4: Presentasjon av funn	34
4.1 Forståelser av pilotprosjektet	34
4.2 Oppstart av pilotprosjektet	35
4.3 Pilotprosjektets målgrupper	37
4.4 Fokus i samarbeidet med deltakerne	39
4.5 Samlokalisering og samarbeid mellom aktørene i pilotprosjektet	42
Kapittel 5: Diskusjon	46
5.1 Grad av delmåloppnåelse	47
5.2 Løsninger på mulige utfordringer knyttet til utdanning	52
Kapittel 6: Konklusjoner og anbefalinger	55
Referanser	57
Vedlegg 1. Forespørsel om deltakelse	63
Vedlegg 2. Tilråding fra NSD	67
Vedlegg 3. Intervjuguide	69

Sammendrag

Forskningsbasert evaluering av pilotprosjektet «NAV- veiledere i Nettverk etter soning»

Bakgrunn

Forskningsprosjektet er et samarbeid mellom Oslo kommune, bydel Sagene og Senter for psykisk helse og rus (SFPR), Institutt for helse-, sosial- og velferdsfag, Fakultet for helse- og sosialvitenskap, Universitetet i Sørøst-Norge. Studien er finansiert av Oslo kommune, Byrådsavdeling for eldre, helse og arbeid og bydel Sagene. Pilotprosjektets mandat er å fremme målsettingene i russtrategien for Oslo kommune knyttet til tidlig innsats og økt livskvalitet for personer med rusproblemer. Pilotprosjektet skal prøve ut og beskrive aktiviteter knyttet til et forpliktende samarbeid mellom Nettverk etter soning (NES), NAV og Oslo Voksenopplæring v. Grønland Voksenopplæringscenter (heretter kalt VO).

Hovedmålsettingen er å sikre en helhetlig og tverrfaglig oppfølging etter løslatelse og bidra til et mer sammenhengende tilbud i tjenestene.

Målsetting for den forskningsbaserte evalueringen er todelt: 1. Evaluere om delmålene for pilotprosjektet er nådd. Disse er: A. å bidra til å sikre tett individuell og psykososial oppfølging etter løslatelse knyttet til overgangen fra fengsel til oppfølging i bydel og/eller egen bolig. B. At innsatte/løslatte gjennom råd og veiledning av NAV-veilederne får hjelp med å gjenoppta/etablere kontakt med sitt lokale NAV-kontor, fastlege, utdanningsinstitusjon og/eller arbeidsgiver, familie, nettverk eller andre aktører for å ivareta forhold knyttet til utdanning, arbeid, økonomi, rus og helse. 2. Å dokumentere utfordringer knyttet til rettigheter og muligheter til å gjennomføre relevant opplæring, og belyse mulige løsninger på disse utfordringene.

Metode

Studien har et beskrivende og utforskende design. Hovedtilnærmingen er kvalitativ med bruk av individuelle intervjuer og fokusgruppeintervjuer i dataskapingsprosessen. Det ble gjennomført fem fokusgruppeintervjuer og fire individuelle intervjuer med til sammen 17 personer. Disse var ansatte i NAV, ansatte i Nettverk etter soning, Frivillige i Nettverk etter soning, ansatte ved Oslo Voksenopplæring og deltakere med sonings erfaring. Dataanalysen ble gjort ved bruk av en tematisk innholdsanalyse.

Funn

I analysearbeidet ble det utviklet fem hovedtemaer: 1) Forståelser av pilotprosjektet, 2) Oppstart av pilotprosjektet, 3) Pilotprosjektets målgrupper 4) Fokus i samarbeidet med deltakerne og 5) Samlokalisering og samarbeid mellom aktørene i pilotprosjektet.

Konklusjoner og anbefalinger

I det følgende vil vi fremstille noen tabloide konklusjoner og anbefalinger basert i funnene i studien. Pilotprosjektet viser så langt at det er på vei mot god måloppnåelse. Deltakerne i studien er godt fornøyd relatert til studiens forskningsspørsmål: 1. Evaluere om delmålene for pilotprosjektet er nådd ved å bidra til å sikre tett individuell og psykososial oppfølging etter løslatelse knyttet til overgangen fra fengsel til oppfølging i bydel og/eller egen bolig. Videre at innsatte/løslatte gjennom råd og veiledning av NAV-veilederne får hjelp med å gjenoppta/etablere kontakt med sitt lokale NAV-kontor, utdanningsinstitusjon og/eller arbeidsgiver samt andre aktører for å ivareta forhold knyttet til utdanning, arbeid, økonomi, rus og helse. 2. Å dokumentere utfordringer knyttet til rettigheter og muligheter til å gjennomføre relevant opplæring, og belyse mulige løsninger på disse utfordringene.

Ansatte ved NAV, NES og VO ser forbedringsmuligheter som kan utøkes ved å:

1. Videreutvikle og styrke et fast og regelmessig samarbeid mellom NAV, NES og VO på et overordnet og konkret nivå. Utvide målgruppen til deltakere før løslatelse, samt vurdere opprettelse ansvarsgrupper rundt hver deltaker allerede ved inntakssamtale.
2. Kriminalomsorgen bør medvirke i alt samarbeid for å nå målgruppen av deltakere i glippsonen knyttet til planlegging og oppfølging før løslatelse. Ansatte fra NAV, NES og VO må kunne møte innsatte under soning for å etablere samarbeidsrelasjoner.
3. Samarbeidet mellom VO, NES og NAV gjør at deltakerne får oppfylt sine rettigheter og muligheter for relevant opplæring. VO søker å utforme relevante opplæringsløp som kan tilrettelegges individuelt og lokalt. VO ønsker å komme enda tidligere i kontakt med potensielle deltagere i NES gjennom fremstilling, permisjon og besøk av personer under soning. VO evner å ivareta at deltakerne i NES sikres sine rettigheter til opplæring. Opplæringsløpet søkes tilpasses den enkelte og utformes i samhandling med NES, NAV og andre samarbeidspartnere. Voksenopplæringen reguleres av Lov om grunnskolen og den videregående opplæringen (Opplæringsloven). VO bistår Kriminalomsorgen med å gi karriereveiledning og tilpasser opplæringstilbudet til deltakerne. Hovedtyngden av deltakerne får opplæring i yrkesrettede

utdanningsprogram og fellesfagene på videregående skole. Ansatte ved VO fremholder at deltakerne som er hos dem har og få de rettigheter de skal ha. VO strekker seg langt for å utvikle individuelle og tilpassete løp for deltakerne. De utøver stor grad av fleksibilitet og tilrettelegging. Deltakere i NES har anledning til å komme direkte og umiddelbart inn ved VO om de skulle ønske det. Deltakerne kan da følge enkeltfag samtidig som de er i arbeidstrening ved NES. VO har utfordringer med yngre deltakere i aldersgruppen 18-20 og hvordan ivareta «Ungdomsretten» til å kunne ferdigstille videregående skole frem til fylte 25 år i tråd med Opplæringsloven.

4. De ansatte i NAV bør være representert ved NES flere kvelder i uken for å nå deltakere og frivillige, samt å oppøve deltakernes digitale kompetanse.
5. De ansatte i NAV bør gis fullmakt til å arbeide med personer og saker utenfor Bydel Sagene f.eks. ved å søke om bolig, økonomi, arbeid, utdanning før løslatelse. Samarbeidet mellom ansatte i NAV som arbeider i soningsanstalter og NAV-ansatte som arbeider i kommuner/bydeler bør forbedres og styrkes for å kunne nå målgruppen. Til tider er dette samarbeidet mangelfullt og krevende å få etablert og utviklet. Dette stiller utfordringer både for NAV som organisasjon og mulighetene for aktørene i pilotprosjektet til å dekke glippsoner. Dette gjelder særlig i forhold til å være behjelpelig med bolig, økonomisk stønad og opplæring og utdanning. Praktiseringen av Lov om sosiale tjenester synes å være skjønnsbasert og deltakerne erfarer at de får ulike vurderinger på sine søknader om økonomisk sosialhjelp avhengig NAV-kontor.
6. Oppfølging knyttet til målgruppens helseforhold, særlig rusproblemer, bør utøkes og intensiveres gjennom et bredere samarbeid mellom kommuner/bydeler og aktørene i prosjektet.
7. Det er ønskelig at alle aktører kan komme i kontakt med fremtidige deltakere under og før soning avsluttes for å legge til rette for både bolig, psykososial oppfølging samt utdanning og opplæring. Samarbeidet med Kriminalomsorgen bør styrkes og utvides.
8. De ansatte ved NAV opplevde at de ikke når den definerte målgruppen i pilotprosjektet. De er bekymret for manglende oppfølging av personer som kommer rett ut fra varetekt og /eller soning. De ønsker å arbeide mer helhetlig med personer som kommer ut av fengsel med rusproblemer – og før de løslates. Denne gruppen faller ofte mellom alle stoler og ikke får den hjelpen de har behov for. De NAV-ansatte ønsker å komme inn i tidligere relatert til rusproblematikk, psykisk helse, bolig, arbeid/utdanning osv.

9. Det siste halvåret av pilotprosjektet kan fokusere sterkere på målgruppen: Personer med rusproblemer med et funksjonsnivå som gjør det mulig for dem å være deltakere i NES. NAV, VO og NES bør utvikle hvordan man i samarbeid skal kunne arbeide med deltakere i NES får «tilbakefall» relatert til rusvansker.

Kapittel 1: Innledning

1.1 Studiens bakgrunn, hensikt og forskningsspørsmål

Pilotprosjektet «NAV-veiledere i Nettverk etter soning» har som mandat er å fremme målsettingene i russtrategien for Oslo kommune knyttet til tidlig innsats og økt livskvalitet for personer med rusproblemer. Pilotprosjektet skal prøve ut og beskrive aktiviteter knyttet til et forpliktende samarbeid mellom Nettverk etter soning (NES), NAV, bydel Sagene og Oslo Voksenopplæring (VO). Hovedmålsettingen er å sikre en helhetlig og tverrfaglig oppfølging etter løslatelse og bidra til et mer sammenhengende tilbud i tjenestene.

Hensikten for den forskningsbaserte evalueringen har vært todelt:

1. Evaluere om delmålene for pilotprosjektet er nådd. Dette evalueringspunktet vil bli belyst gjennom fem grupper av deltakere i pilotprosjektet: 1. Deltakere, 2. Ansatte NES, 3. Frivillige NES 4. Ansatte NAV, bydel Sagene og 5. Ansatte Oslo Voksenopplæring. Fokus og konklusjon for denne delen av evalueringen vil være i hvilken grad deltakerne i de fem gruppene har erfart at delmålene for pilotprosjektet er oppnådd eller ikke.
2. Beskrive mulige løsninger på utfordringer knyttet til rettigheter og muligheter med å gjennomføre relevant opplæring. Dette punktet vil bli belyst gjennom deltakerne i de fem overnevnte gruppene erfaringer med pilotprosjektet. En skriftlig fremstilling i sluttrapporten angir mulige løsninger knyttet til de nevnte utfordringene.

1.2 Rapportens organisering

Etter dette innledende kapitlet vil det i kapittel 2 bli redegjort for bakgrunnen for forskningsprosjektet og gjennomgang av relevant teoretisk bakgrunn og tidligere forskning. I kapittel 3 presenteres studiens metodologi. Hovedvekten av rapporten er viet til studiens funn som presenteres i kapittel 4. I diskusjonen i kapittel 5 blir studiens funn sett i relasjon til forskningsspørsmålene og kunnskapsstatus på området. I kapittel 6 presenteres studiens konklusjoner og anbefalinger.

Kapittel 2: Bakgrunn

2.1 Oppdragsgivers beskrivelse av oppdraget «Forskningsbasert evaluering av pilotprosjektet «NAV-veiledere i Nettverk etter soning»»

Oppdragsgivers beskrivelse

Bydelen har ansvar for å sikre tett individuell og psykososial oppfølging av deltakerne knyttet til Nettverk etter soning. De innsatte /løslatte kan få bistand av sosialkonsulentene til å gjenoppta eller etablere kontakt med sitt lokale NAV-kontor, fastlege, utdanningsinstitusjon og eller arbeidsgiver, familie nettverk eller andre aktører for å ivareta forhold knyttet til utdanning, økonomi, rus, arbeid og helse. Det er tre sosialkonsulenter som arbeider med prosjektet i tillegg til prosjektleder. Sosialkonsulentene er tilgjengelig tre dager i uken på tilbakeføringscenteret. I 2019 og 2020 gjennomføres pilotprosjektet *NAV-veiledere i Nettverk etter soning* i regi av bydel Sagene, på oppdrag fra byrådet i Oslo. Nettverk etter soning drives av Oslo Røde Kors Nettverk etter soning i Oslo. Dette er et tilbud til tidligere straffedømte som er på vei tilbake til et nytt liv. Tilbakeføringscenteret er samlokalisert og har nært og tett samarbeid med blant andre Grønland voksenopplæring, arbeidstrening hos Red Bike sykkelverksted og Kafe Tandem. Tilbakeføringscenteret er konsentrert innen fire hovedområder: Nettverk inkludering, Nettverk økonomi, Nettverk arbeid og Nettverk ung.

Formålet med oppdraget

Formålet med oppdraget er å gjennomføre en forskningsbasert evaluering av pilotprosjektet. Evalueringen skal utgjøre et kunnskapsgrunnlag for byrådets vurdering av hvorvidt pilotprosjektet bør videreføres som et fast tiltak, eller ikke. Evalueringen skal starte senest 1.10.2019. Foreløpig rapport skal foreligge til oppdragsgiver 1.5.2020, og endelig rapport innen 1.7.2020. Oppdragsgiver ønsker bistand fra en leverandør i høyskole- eller universitetssektoren med å gjennomføre evalueringen. Evalueringen skal undersøke, analysere og presentere brukeres, ansattes, bydelens og Oslo voksenopplærings erfaringer med pilotprosjektet, og om delmålene for prosjektet er nådd.

Bakgrunn og formål med pilotprosjektet

Bystyret i Oslo vedtok den 14.11.2018 byrådets strategisk plan for rusfeltet i Oslo. En av strategiene er «*Tidligere innsats når rusproblemer oppstår*». Denne strategien handler om at begynnende rusproblemer ikke skal utvikle seg til mere alvorlige rusproblemer, eller at begynnende rusproblemer stanses. I tråd med denne strategien er det fra 1.1.2019 igangsatt et

pilotforsøk om et forpliktende samarbeid mellom NAV, Oslo Voksenopplæring og Nettverk etter soning (Oslo Røde Kors) for å sikre tett psykososial oppfølging under og etter løslatelse. Bydelene har det overordnede og kontinuerlige ansvaret for oppfølging av personer med rusproblemer og som trenger kommunale tjenester, uavhengig av adferd. Et godt samarbeid med relevante aktører rundt løslatelse er avgjørende.

For å ivareta et sammenhengende tilbud i tjenestene, samt bidra til å bedre de ofte vanskelige overgangene mellom tjenester og nivåer, vil Byrådet generelt at den instansen som først kommer i kontakt med (eller blir kontaktet av) en person med rusproblemer skal sikre at personen følges opp og at behovet for hjelp blir vurdert. Hjelpen bør være forankret i de ordinære tjenestene. Videre vil en viktig målsetting med prosjektet være å dokumentere utfordringer knyttet til rettigheter og muligheter knyttet til å gjennomføre relevant opplæring, og belyse mulige løsninger på disse utfordringene.

2.2 Pilotprosjektet «NAV-veiledere i Nettverk etter soning»

Bakgrunnen for pilotprosjektet «NAV-veileder i Nettverk etter soning» er å finne i byråds sak 158/18, datert den 28.06.2018; *Strategiplan for rusfeltet i Oslo*. I strategiplanen pekes det på betydningen av tidlig innsats når rusproblemer oppstår. Det fremholdes at begynnende rusproblemer ikke skal kunne utvikle seg til mer alvorlige rusproblemer og at begynnende rusproblemer forsøkes stanset. I forlengelsen av strategiplanen foreslo Byrådet at det skulle gjennomføres et pilotprosjekt om forpliktende samarbeid mellom NAV, Oslo Voksenopplæring og Nettverk etter soning. Målsettingen for pilotprosjektet var å sikre tett og sammenhengende psykososial oppfølging for personer i målgruppen under og etter løslatelse.

Målgruppen for pilotprosjektet bestod, ifølge statistikk fra Kriminalomsorgen fra 2017, av 1671 personer med bostedstedsadresse i Oslo som var under soning. I 2018 var tallet 1630. Målgruppen karakteriseres av den har en betydelig høyere forekomst av psykiske helseplager i kombinasjon med forhøyet rusbruk. På denne bakgrunn ønsket Byrådet at pilotprosjektet skulle fokusere på sammenhengende tilbud i de kommunale tjenestene. I tillegg ønsket en bedring av de utfordrende overgangene mellom ulike tjenester og nivåer av tjenester. Byrådet fremholdt betydningen av at de tjenestene som først kommer i kontakt med, eller blir kontaktet av, en person i den aktuelle målgruppen, skal sikre at personen følges opp og at behovet for hjelp og støtte blir grundig vurdert. Det ble understreket at tilbudet skal være forankret i de ordinære tjenestene. Det er bydelene i Oslo kommune som har det overordnede og kontinuerlige ansvaret for aktuelle personer i målgruppen. Byrådet fremholdt at det er avgjørende med et godt samarbeid med andre og relevante aktører rundt løslatelsesprosessen.

I Byrådets vedtak ble bydel Sagene tildelt ansvaret for pilotprosjektet med start høsten 2018 og som skal strekke seg frem til 31.12.2020. Prosjektet skal gjennomføres i to trinn. I trinn 1 skal det kartlegges og avklares problemstillinger, behov og forventninger som Nettverk etter soning og bydel Sagene har til pilotprosjektet. Trinn 1 skal gjennomføres i samarbeid med Byrådsavdeling for eldre, helse og arbeid. Pilotprosjektets trinn 2, med start i januar 2019, skal forankres som et oppdrag fra Byrådsavdelingen til bydel Sagene som en oppfølging av trinn 1. Her skal også NAV Oslo delta.

Pilotprosjektets forankring i bydel Sagene

Målsettingen med pilotprosjektets trinn 2 er å bidra til å sikre tett og individuell oppfølging etter løslatelse knyttet til overgangen fra fengsel til oppfølging i bydel og/eller egen bolig. En annen viktig målsetting med pilotprosjektet vil være å dokumentere utfordringer knyttet til rettigheter og muligheter relatert til å gjennomføre relevant opplæring samt å belyse mulige løsninger på disse utfordringene. Oslo Voksenopplæring (VO) vil følgelig være en sentral samarbeidspartner i pilotprosjektet. Personer i målgruppen kan gjennom råd og veiledning av NAV-veilederne få hjelp med å gjennomføre og etablere kontakt med sitt lokale NAV-kontor, fastlege, utdanningsinstitusjon, mulig arbeidsgiver, familie, nettverk eller andre aktører for å kunne ivareta forhold knyttet til utdanning, arbeid, økonomi, rus og helse. Kriminalomsorgen har knyttet til seg kontaktpersoner fra hver bydel i Oslo kommune. På denne bakgrunn bør pilotprosjektet sees i sammenheng med det pågående arbeidet i Kriminalomsorgen med å være mer utadrettet.

Organisering av pilotprosjektet i bydel Sagene

Det er bydel Sagene som skal ivareta prosjektledelse, arbeidsgiveransvar for NAV-veilederne samt den daglige gjennomføringen av pilotprosjektet. Gjennomføringen skal inneholde tre NAV-veiledere i Nettverk for soning samt følgeforskning og en sluttrapport fra pilotprosjektet. Bydel Sagene skal opprette en referansegruppe med relevante aktører. NAV-veilederne inngår som en del av Nettverk etter soning sitt daglige tilbud. De er ansatt ved NAV Sagene og den formelle saksbehandlingen skal foregå der, for de i målgruppen, som tilhører denne bydelen, eller ved det lokale NAV-kontoret personen tilhører. NAV-veilederne vil mest sannsynlig ha kontorplass ved Tilbakeføringscenteret på Sandaker. Dette senteret driftes av Nettverk etter soning. Oslo Voksenopplæring har flere opplæringstilbud ved senteret.

Pilotprosjektets mandat, målgruppe og delmål

Pilotprosjektets mandat er å fremme målsettingene i russtrategien for Oslo kommune knyttet til tidlig innsats og økt livskvalitet for personer med rusproblemer. Pilotprosjektet skal prøve ut og beskrive aktiviteter knyttet til et forpliktende samarbeid mellom Nettverk etter soning (NES), NAV og Oslo Voksenopplæring (VO). Hovedmålsettingen er å sikre en helhetlig og tverrfaglig oppfølging etter løslatelse og bidra til et mer sammenhengende tilbud i tjenestene.

NAV Sagene skal tilby råd og veiledning til deltaker i NES på tvers av bydelsgrenser, samt avklare behov for bistand fra NAV. Videre skal det etableres kontakt og samarbeid med NAV-kontor og andre relevante samarbeidspartnere i tilhørende bydeler eller kommune.

Oslo Voksenopplæring ved Grønland Voksenopplæring skal ivareta at deltakerne i NES sikres sine rettigheter til opplæring. Opplæringsløpet skal tilpasses den enkelte og skal utformes i samhandling med aktuelle institusjoner i bydelen, NAV og Osloskolen for øvrig. utfordringer knyttet til rettigheter og muligheter til å gjennomføre relevante opplæring og mulige løsninger på disse utfordringene skal beskrives i sluttrapporten fra prosjektet.

Målgruppen for pilotprosjektet er personer med rusproblemer med et funksjonsnivå som gjør det mulig for dem å være deltakere i NES. Pilotprosjektet har følgende delmål:

1. Å bidra til å sikre tett individuell og psykososial oppfølging etter løslatelser knyttet til overgangen fra fengsel til oppfølging i bydel og/eller egen bolig.
2. At innsatte/løslatte gjennom råd og veiledning av NAV-veilederne får hjelp med å gjenoppta/etablere kontakt med sitt lokale NAV-kontor, fastlege, utdanningsinstitusjon og/eller arbeidsgiver, familie, nettverk eller andre aktører for å ivareta forhold knyttet til utdanning, arbeid, økonomi, rus og helse.
3. Å dokumentere utfordringer knyttet til rettigheter og muligheter til å gjennomføre relevant opplæring, og belyse mulige løsninger på disse utfordringene.

2.3 Målsetting for evalueringen av pilotprosjektet «NAV-veiledere i Nettverk etter soning»

Målsetting for den forskningsbaserte evalueringen vil være todelt:

1. Evaluere om delmålene for pilotprosjektet er nådd. Disse er: A. å bidra til å sikre tett individuell og psykososial oppfølging etter løslatelser knyttet til overgangen fra fengsel til oppfølging i bydel og/eller egen bolig. B. At innsatte/løslatte gjennom råd og veiledning av NAV-veilederne får hjelp med å gjenoppta/etablere kontakt med sitt

lokale NAV-kontor, fastlege, utdanningsinstitusjon og/eller arbeidsgiver, familie, nettverk eller andre aktører for å ivareta forhold knyttet til utdanning, arbeid, økonomi, rus og helse. Fokus og konklusjon for denne delen av evalueringen vil være i hvilken grad deltakerne i de fire gruppene har erfart at delmålene for pilotprosjektet er oppnådd eller ikke.

2. Beskrive mulige løsninger på utfordringer knyttet til rettigheter og muligheter med å gjennomføre relevant opplæring.

Begge områdene av evalueringen vil bli belyst gjennom fire grupper av deltakere i pilotprosjektet: 1. Brukere, 2. Ansatte og frivillige ved NES, 3. Bydel Sagene og 4. Oslo Voksenopplæring. Til sist vil en fremstille en skriftlig sluttrapport med mulige løsninger knyttet til de nevnte punktene

Den forskningsbaserte evalueringens organisering og arbeidsform

Ved oppstart av evalueringen ble det gjennomført et møte med prosjektleder for å diskutere samarbeid rundt og gjennomføring av forskningsarbeidet. Det har vært avgjørende og ha tett og hyppig kontakt med prosjektleder for å kunne rekruttere deltakere, samle inn tilgjengelig datamateriale samt knytte kontakter til sentrale personer og aktører i og rundt pilotprosjektet. Forskningsprosjektet er godkjent av Norsk Senter for Forskningsdata (NSD), Referansekode 415908, (Vedlegg 2).

Metodevalg

Den forskningsbaserte evalueringen har hatt to datakilder. Den sentrale datakilden har vært kvalitative intervjuer: 1. Ansatte ved NAV, bydel Sagene, 2. Ansatte ved Nettverk etter soning, 3. Frivillige ved Nettverk etter soning og 4. Ansatte ved Oslo Voksenopplæring samt 5. Deltakere med soningserfaring. Det er blitt benyttet både fokusgruppeintervjuer samt individuelle intervjuer ved behov. Intervjuene har fokusert på å kunne besvare den overnevnte todelte målsettingen for den forskningsbaserte evalueringen. Datamaterialet fra intervjuene er blitt analysert gjennom en tematisk innholdsanalyse med fokus på å kunne besvare de to målsettingene for evalueringen. Den andre datakilden har vært det eksisterende datamaterialet som finnes blant NAV-veilederne knyttet til antall deltakere samt demografiske data.

Gjennomføring av den forskningsbaserte evalueringen.

Den totale tidsrammen for SFPR's delaktighet i evalueringen har vært f.o.m.01.12.2019 t.o.m.01.07.2020.

01.12.2019:

Oppstart av evalueringsarbeidet i samarbeid med prosjektleder for å avklare forventninger og fordeling av arbeidsoppgaver og generelle samarbeidsforhold. Søknad ble sendt NSD og det ble inngått en skriftlig avtale med bydel Sagene om samarbeid og databehandling med USN, SFPR. Det ble gjort forberedelser til rekruttering av deltakere i studien.

01.01.2020:

Rekruttering av deltakere fra de fire gruppene. Når deltakerne var klare starter de kvalitative intervjuene. Parallelt med dette ble det samlet inn statistisk datamateriale fra NAV-veiledere. Umiddelbart etter kvalitative intervjuene var gjort startet transkripsjonsarbeidet.

01.03.2020.:

Analyse og tolkning av det foreliggende datamateriale ble startet. Litteratursøk med relevans til tilsvarende prosjekter nasjonalt og internasjonalt ble gjort med tanke på bakgrunnsmateriale i rapporten til oppdragsgiver.

01.05.2020:

Arbeidet med å skrive rapport fra den forskningsbasert evalueringen startet.

01.06.2020:

Det ble levert et første utkast til rapport til oppdragsgiver samt presentert og diskutert i møte med oppdragsgiver.

01.07.2020.:

Den endelige rapport sammen med en Microsoft powerpoint presentasjon ble levert til oppdragsgiver.

Kompetanse og sammensetning av forskerteam

Studien er gjennomført av dosent Ellen Andvig og professor Bengt Karlsson. Begge er tilknyttet Senter for psykisk helse og rus (SFPR), Institutt for helse-, sosial- og velferdsfag, Fakultet for helsevitenskap, Universitetet i Sørøst-Norge. Både SFPR og de to forskerne har lang erfaring med tilsvarende evalueringsforskning (se <https://www.usn.no/forskning/hva-forsker-vi-pa/helse-og-velferd/psykisk-helse-og-rus/>).

Forskningskontekstens deltakere

Nettverk etter soning

Nettverk etter soning i Oslo (NES) er drevet av Oslo Røde Kors. Røde Kors er en humanitær organisasjon som baserer seg på frivillighet. NES er et tilbud til tidligere straffedømte som er på vei tilbake til et nytt liv. NES har startet landets første tilbakeføringscenter med blant andre Grønland voksenopplæring, arbeidstrening hos Red Bike sykkelverksted og Kafe Tandem,

som alle er samlokalisert på samme sted i Grefsenveien 26 i Oslo. NES konsentrerer sin innsats innen fire hovedområder: Nettverk Inkludering, Nettverk Økonomi, Nettverk Arbeid og Nettverk Ung.

Nettverk Inkludering tilbyr personer som soner i fengsel eller som er løslatt, en- til-en oppfølging av en frivillig som er tilknyttet senteret. Tanken er at den frivillige skal være en støtte for deltakeren på veien til å etablere et nytt nettverk. Den frivillige kontakten kalles en kobling. Utvelgelsen skjer etter interesse, alder, eller skjønnsmessige kriterier etter samtaler med begge parter. Det legges vekt på at de frivillige er vanlige mennesker over 25 og uten rulleblad. Koblingen skjer helst en stund før løslatelse, for å bli kjent og for å planlegge tiden etter soningen. Nettverk Inkludering arrangerer også aktiviteter på fritiden. Det handler om å gjøre vanlige ting sammen med vanlige folk.

Nettverk Økonomi fokuserer på å gi et bredt tilbud hvor deltakere får hjelp med å få kontroll på økonomien sin. De kan delta på kurs i hverdagsøkonomi og gjeldshåndtering. De kan få individuell oppfølging fra en frivillig i tett samarbeid med en ansatt, for eksempel med å finne langsiktige løsninger på gjeldsproblemer.

Nettverk Arbeid hjelper straffedømte med å skaffe og eventuelt beholde, en vanlig jobb. I sykkelverkstedet kan folk med noe forkunnskap innen mekking få arbeidstrening. Dette kan brukes som et springbrett til jobb i ordinær sportsbutikk eller sykkelverksted. Deltakere i sykkelverkstedet kan også delta i service og reparasjon på Oslo Bysykel's sykler. Her er det muligheter for å gå videre til ordinær jobb i Oslo Bysykel. Deltakere som jobber i Kafe Tandem får arbeidstrening som kan brukes som et springbrett til jobb i servicebransjen eller andre sektorer. Kaféen er en vanlig kafe som betjener kunder fra nabolaget. Arbeidstrening i kaféen gir erfaring innen kundebehandling og service.

Nettverk Ung er et tilbud til unge mellom 15 og 23 år som enten har blitt tatt for straffbare forhold, eller som er på vei ut på skråplanet. De kan få støtte fra en frivillig som kan være med på møter med NAV, Konfliktrådet, barnevernet og andre. Den frivillige kan også bli med på aktiviteter som trening og turer. Den frivillige kan komme på besøk i fengsel eller hjelpe til med å søke skoleplass, lærlingeplass og jobb.

<https://www.rodekors.no/lokalforeninger/oslo/aktiviteter/under-og-etter-fengselsopphold-i-oslo/nettverk-etter-soning-i-oslo/>

Voksenopplæringen i Oslo

Oslo Kommune har samlet all kommunal og fylkeskommunal voksenopplæring i Oslo Voksenopplæring. Voksenopplæringen reguleres av Lov om grunnskolen og den

videregående opplæringen (Opplæringsloven). Voksenopplæringen i Oslo tilbyr grunnskole for voksne, videregående opplæring for voksne, opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere, spesialundervisning på grunnskolenivå for voksne og realkompetansevurdering. En av avdelingene ved Oslo Voksenopplæring er Grønland Voksenopplæringscenter. Senteret bistår Kriminalomsorgen med å gi karriereveiledning og et tilpasset opplæringstilbud til innsatte, løslatte og samfunnsstraffdømte i Oslo. Hensikten er å skape et godt sosialt liv etter endt soning, med mulighet for arbeid og videre utdanning. Hovedtyngden av senterets deltakere får opplæring i yrkesrettede utdanningsprogram og fellesfagene på videregående skole. Senteret samarbeider nært med Oslo fengsel, Bredtvet fengsel og Tyrili-kollektivet. Senteret har også en avdeling lokalisert i Grefsenveien 26, sammen med NES. Samarbeidet mellom NES og Grønland Voksenopplæringscenter kalles Tilbakeføringscenteret. Her kan personer som er løslatte og som har påbegynt et opplæringsløp i fengsel, videreføre opplæringsløpet etter endt soning i en oppfølgingsklasse hvor de kan avlegge privatisteksamen <https://gronland.oslovo.no/skolens/avdelinger/tilbakeforingscenteret/oppfolgningsklassen/>

NAV

I perioden 2006 til 2010 ble Trygdeetaten, Aetat (Arbeidsmarkedsetaten) og de kommunale sosialtjenestene slått sammen i en felles Arbeids- og velferdsforvaltning (NAV). I de nye NAV-kontorene skulle brukerne få avklart sine behov og få et helhetlig samordnet tjenestetilbud. NAV har en todelt hovedoppgave: flere mennesker skal gjennom NAV komme i arbeid og aktivitet, og stønader og tjenester borgerne har krav på, skal forvaltes og utbetales korrekt. Hovedmålene med NAV-reformen er å få flere i arbeid og aktivitet og færre på stønad, å forenkle og tilpasse tjenestene til brukernes behov, og å få en helhetlig og effektiv arbeids- og velferdsforvaltning (St.prp. nr. 46 (2004-2005)). NAV forvalter en tredjedel av statsbudsjettet gjennom en rekke ulike ordninger som sykepenger, dagpenger, pensjon, kontantstøtte, arbeidsavklaringspenger og barnetrygd.

NAV er en landsdekkende offentlig virksomhet som omfatter blant annet Arbeids- og velferdsdirektoratet, en arbeids- og tjenestelinje med lokale NAV-kontor i kommunene, en ytelseslinje og en økonomilinj. Arbeids- og tjenestelinjen er sammensatt av NAV's fylkesledd, den statlige delen av NAV-kontorene og andre enheter som ligger i denne linjen. Ytelseslinjen er delt inn i resultatområder med svært ulike ansvarsfelt. Tjenester og funksjoner som utføres regionalt og nasjonalt er samlet her. Økonomilinj er sammensatt av

økonomienhetene NAV Økonomi stønad, NAV Økonomi pensjon og NAV Økonomitjeneste. Økonomilinja har blant annet ansvar for utbetaling og regnskapsoppgaver for alle ytelser. Det er lokale NAV-kontorer i alle norske kommuner. Ved disse kontorene skal brukerne møte et integrert kontor der ansatte i arbeids- og velferdsetaten og kommunens sosialtjeneste jobber sammen om å finne gode løsninger for brukerne. Hver enkelt kommune har egen avtale med NAV om hvilke tjenester det lokale NAV-kontoret skal tilby. Det innebærer at tjenesteinnholdet ved NAV-kontorene vil variere fra kommune til kommune.

NAV Arbeid og Ytelser (NAV) utfører vedtak i NAV-systemet, basert på innstilling fra lokale NAV-kontor. Vedtak fattet av NAV skal påklages til det lokale kontoret, dernest til NAV Klageinstans. Ikke alle fylker har en NAV-enhet, det er 21 avdelingskontorer med 10 underavdelinger. Saker må dermed tidvis behandles i et annet fylke enn det NAV-klienten bor i. <https://snl.no/NAV>; <https://www.civita.no/politisk-ordbok/hva-er-nav>; <https://www.nav.no/no/nav-og-samfunn/om-nav/fakta-om-nav>

2.4 Teoretisk og forskningsbasert bakgrunn for pilotprosjektet

I «Redusert tilbakefall til ny kriminalitet. Nasjonal strategi for samordnet tilbakeføring etter gjennomført straff 2017–2021» (Departementene, 2017), understrekes det at det å bidra til reduksjon av tilbakefall hos straffedømte er et felles ansvar på tvers av flere sektorer og forvaltningsnivåer. I strategien framheves det at etatene må samordne sine virkemidler bedre. Hensikten skal være å tilrettelegge for domfeltes egeninnsats for en endret livsstil. Det å forebygge ny kriminalitet er en viktig målsetning for gjeldende kriminalpolitikk. Det understrekes at dette krever innsats både innenfor murene og av samarbeidsinstanser utenfor. I St. Melding nr. 37 (2007-2008) «Straff som virker» heter det:

«God rehabilitering krever fleksibilitet innenfor rammene av den idømte straffereaksjonen, med gode virkemidler både innenfor og utenfor fengselet. Det krever også mer planmessige gjennomføring av straffen, med kontinuitet og koordinering av tiltak i en «sømløs» straffegjennomføring, uten skott mellom fengsel og friomsorg og med tett samarbeid med andre virksomheter» (Justis- og politidepartementet, 2008, s. 7).

Denne målsettingen er også nedfelt i Straffegjennomføringsloven (utdrag fra § 41): «Det skal i nødvendig utstrekning tas kontakt med offentlig myndigheter, organisasjoner eller private personer som kan yte bistand for å oppnå ordnede boligforhold, arbeid, opplæring eller andre tiltak som kan bidra til en lovlydig livsførsel etter løslatelse» (Justis- og beredskapsdepartementet, 2001).

Kriminalomsorgen har ansvar for å kartlegge behovene den domfelte har, både under og etter soning. Ved løslatelse fra fengsel har også Kriminalomsorgen ansvar for å sette i gang tiltak og koordinere løslatelsesarbeidet. Samtidig har kommunen den straffedømte tilhører, ansvaret for å skaffe bolig til den løslatte. Å komme frem til gode løsninger for den innsatte/løslatte, krever et godt samarbeid mellom NAV og Kriminalomsorgen. Kriminalomsorgen har utviklet et eget standardisert kartleggingsverktøy kalt Behovs- og ressurskartlegging i kriminalomsorgen (BRIK). Dersom den domfelte samtykker, skal Kriminalomsorgen på grunnlag av kartleggingen, ta kontakt med relevante helse, sosial- og velferdstjenester slik at de kan yte tjenester den domfelte har behov for både under og etter soning (Lovdata, 2011).

Når den innsatte har psykiske helse- og/eller rusutfordringer, er det et særlig behov for samarbeid mellom kriminalomsorgen og helse-, sosial- og velferdstjenestene. Det er sentralt å koble det som skjer under soningen med tiltak etter løslatelse. «Ansvaret for ettervern, altså tiltak etter at straffen er ferdig sonet, ligger først og fremst hos kommunen der den tidligere domfelte bosetter seg» (Justis- og politidepartementet, 2008, s.173).

2.5 Oversikt over relevant forskning

Innsattes helse- og levekår

Det er velkjent at straffedømte generelt har en rekke levekårsproblemer. Flere norske studier av innsattes og tidligere innsattes livssituasjon viser en klar overrepresentasjon av økonomiske og sosiale problemer, vanskelige livsforhold, arbeidsløshet, fysiske, psykiske og rusrelaterte helseutfordringer (Friestad & Skog Hansen, 2004; Jensen, 2013; Cramer, 2014; Revold, 2015; Bukten, Stavseth, Skurtveit, Kunøe, Lobmaier & Lund, 2016). Av de innsatte har 24% ikke avklart hvor de skal bo ved løslatelse (Revold, 2015). Innsatte har gjennomgående lavere utdanningsnivå enn befolkningen ellers. Kun 66% har ungdomsskole eller lavere som sin høyeste fullførte utdanning (Revold, 2015).

Levekårsundersøkelsen fra 2014 (Revold, 2015) rapporterer at fengselsopphold ofte reduserer selvfølelsen, øker selvstigmatiseringen og følelsen av håpløshet i forhold til framtiden. Mange domfelte har lav tillit til andre mennesker generelt. De har ofte negative erfaringer knyttet til det å stole på andre mennesker. Det kan være en konsekvens av livet de har levd. Det kan også være en konsekvens av tidligere lovnader som ikke er blitt holdt av ansatte i offentlige tjenester.

Forekomsten av psykiske helseproblemer blant domfelte i norske fengsler er betydelig høyere enn i befolkningen ellers (Cramer, 2014; Bukten mfl. 2016). Mange hadde flere psykiske helseutfordringer samtidig. Falck (2015) antyder at opptil 85 prosent av de innsatte kunne ha ulike former for psykiske helseproblemer og rusavhengighet. Falck påpeker at det er et begrenset antall innsatte som får hjelp med sine rusproblemer i løpet av soning. De aller fleste vil ha rusvansker med seg når de løslates. Fengselsstraff kan ofte forverre situasjonen for rusavhengige personer. En fengselsstraff kan forsterke behovet for å være tøff, avvise autoriteter og skape en opplevelse av fremmedgjøring (Bukten mfl., 2016). De generelle utfordringene knyttet til innsattes livssituasjon og helsesituasjon som beskrevet over, er funnet i studier i andre skandinaviske land (Sandvall 2016; Ahlström & Edström 2015; Olesen, 2016).

Utfordringer straffedømte møter etter løslatelse

Mange løslatte opplever å være utenfor både samfunnet og fellesskapet når de kommer ut av fengsel (Revolv, 2015). De mangler ofte et sosialt nettverk, og ensomhet er et uttalt problem (Jensen, 2013). Straffedømte mangler ofte nødvendig sosial kapital som kan bidra til å håndtere hverdagslige utfordringer etter soning. De framhever gjerne manglende sosial støtte som en stor hindring for vellykket integrering (Connolly & Granfield, 2017; Denney, Tewksbury, & Jones, 2014; Martin, 2011). Det er krevende å bygge opp et nytt nettverk uten rus og kriminalitet, skaffe seg nye meningsfylte aktiviteter og bli integrert i samfunnet. Bli man gående isolert og ensom uten kontakt med andre, er det lett å falle tilbake til rusmiljøet (Cloud & Granfield, 2008; Denney mfl. 2014). Det er stor fare for overdose umiddelbart etter løslatelse (Bukten, Skurtveit, Tverdal, Strang & Clausen, 2017).

Falck (2015) peker på at mange løslatte har tidligere hatt kontakt med ulike deler av hjelpe-, behandlings- og tiltaksapparatet. De erfarer å måtte fortelle sin historie om igjen til stadig nye fagpersoner i ulike etater med ulike adresser og åpningstider. Ønskene kan være knyttet til bolig, arbeid, skole, helsetjenester/behandling, gjeldsordninger, eller venner og andre nære relasjoner. Dette er behov de fleste av oss har. Forskjellen er at for de fleste som løslates, står ikke bolig, arbeid eller et trygt sosialt miljø og venter. Mange vet heller ikke hvordan de skal gå fram for å få hjelp til å oppfylle disse ønskene. Den løslatte må ha kunnskaper, som de fleste av oss andre har, om hvor det er riktig å henvende seg for å få hjelp fra tjenester vi har behov for og krav på. Digital kompetanse er en av de grunnleggende ferdighetene som mange løslatte mangler (Fridhov & Langelid, 2017).

I en analyse av SSBs levekårsundersøkelse fant Barstad (2016) at det er en klar sammenheng mellom dårlig økonomi og psykiske vansker. Dette er en kombinasjon som særlig preger gruppen sosialhjelpsmottakere. Innsatte og løslatte har større problemer med gjeld enn den øvrige befolkningen. Det å ha økonomiske problemer og gjeld kan i seg selv være en risikofaktor for fortsatt kriminalitet hos straffedømte (Olesen, 2016). Pogrebin og kolleger (2014) fant at de største bekymringene straffedømte hadde, var de økonomiske problemene som ventet dem etter løslatelse.

I Norge gis økonomisk rådgivning gjennom NAV. Det er et offentlig anliggende å forebygge økonomiske problemer (Andreassen & Fossetøl, 2011). Økonomisk rådgivning fokuserer gjerne på å støtte brukerne til å etablere et samarbeid med kreditorene, med den hensikt å endre utlånsvilkårene. I en norsk litteraturoversikt konkluderer Holte (2016) med at gjeldsordninger og gjeldsveiledning er svært betydningsfulle tiltak for straffedømte. Andvig, Bjørlykhaug og Hummelvoll (2019) rapporterte at det å ha gjeld og økonomiske bekymringer når man skal etablere et nytt liv etter soning, kan virke lammende. Det har derfor avgjørende betydning å få økonomisk rådgivning og hjelp med gjeld og økonomiske problemer.

Hva kjennetegner helhetlig oppfølging etter endt soning?

En god tilbakeføring med planlegging og gjennomføring av et helhetlig soningsforløp og videre oppfølging etter endt soning, kan gi bedret helse, redusert kriminalitet og bedre samfunnsøkonomi (Kinner & Wang, 2014). I en amerikansk kunnskapsoversikt (Bahr, 2015) oppsummerer forfatteren følgende fire momenter som har avgjørende betydning for en god tilbakeføring:

- 1) Tilgang til bolig, utdanning, jobbtrening, arbeid, forsikring, rusbehandling og helsehjelp.
- 2) Sosial støtte fra familie, venner og helse- og sosialtjenester. Mer vekt må legges på overgangsperioden fra fengsel til løslatelse.
- 3) Sosiale forhold knyttet til den løslattes nabolag må adresseres. Det må fokuseres på hvordan nabolaget kan fremme eller hemme integrering. Den løslatte kan trenge støtte til å etablere seg uten tilknytning til kriminelle miljøer i samfunnet.
- 4) Økt fokus på forebygging og behandling av rusavhengighet. Det kan være behov for langvarig og intensiv samarbeidsbasert behandling og oppfølging knyttet til rusproblemer.

Kendall, Redshaw, Ward, Wayland og Sullivan (2018) gjennomførte en internasjonal reviewstudie av evalueringer av tilbakeføringsprogram for løslatte med rusproblemer. Tre hovedtema som kjennetegner god og vellykket tilbakeføring, ble identifisert:

1. Strukturell kontekst omfatter betydningen av bolig, arbeid og støttende sosiale nettverk som likemannsarbeid og familie. Det var viktig med hjelpere som støttet deltakerne i praktiske gjøremål knyttet til å skaffe og opprettholde bolig og arbeid samt knytte deltakerne til andre tjenester.

2. Støttende relasjoner dreide seg om hjelpernes mellommenneskelige ferdigheter. Betydningen av å utvikle en personlig relasjon mellom deltaker og helper basert på tillit, åpenhet og respekt. Hjelpere som hadde en rolle som advokat og veileder, ble vektlagt.

3. Kontinuitet i oppfølgingen, fortrinnsvis av de samme helperne. Oppfølgingen må være gjennomgående fra deltakerne er under soning til etter løslatelse. Lengden på oppfølgingen må være avhengig av den løslattes behov. Planleggingen må starte før løslatelse og omfatte planer for koordinering av kommunale tjenester for psykisk helse- og rusoppfølging. Det var også betydningsfullt å adressere risikofaktorene knyttet til tilbakeføringen ved å støtte deltakerne i deres recoveryprosesser.

I en litteraturstudie fra USA om vellykket tilbakeføring (Schlager, 2018) framhever forfatteren at relasjonen mellom løslatt og helper må være preget av samarbeid hvor den løslattes egne ressurser og mål fokuseres. I en annen amerikansk studie (Denney mfl., 2014) ble løslatte intervjuet om oppfølgingen de hadde fått etter soning. De framhevet at selv om de hadde fått på plass bolig, arbeid, økonomi og andre grunnleggende behov, fortsatte de å streve med manglende sosial støtte. De framhevet betydningen av å ha en fast mentor (en-til-en-oppfølging). Mentoren skulle ikke bare fokusere på strukturelle forhold, men også ha en helhetlig tilnærming som omfattet støtte knyttet til sosiale og følelsesmessige aspekter ved livet. Martin (2011) framhever betydningen av praktisk støtte til å utføre hverdagsoppgaver som økonomistyring, matlaging og rengjøring i tilbakeføringsprosessen.

I Norge finnes en rekke tilbakeføringsopplegg for mennesker som har sonet, drevet av ideelle organisasjoner som Røde Kors, Kirkens Bymisjon, Way Back, m.fl. Sistnevnte er en selvhjelpsorganisasjon for mennesker med soningserfaring, mange med rusutfordringer. Organisasjonen fokuserer på å finne gode løsninger for å lette overgangen til livet etter soning (Hansen, 2007). I en studie av et rehabiliteringstiltak i regi av FRI /Stiftelsen Kirkens

Bymisjon Drammen fant Andvig, Steen og Sirnes (2016) at tiltaket var virkningsfullt med å få folk med rus- og soningsbakgrunn ut i jobb. Oppfølging knyttet til bolig, nettverk og det å komme ut i arbeid bidro til mestring, sosial støtte og tilhørighet i et sosialt fellesskap for deltakerne. De fikk bedre levevilkår og en mer aktiv og meningsfull hverdag. De fikk også økt kontroll over eget liv, og mange sluttet i hovedsak å ruse seg.

Det er gjort noen studier som fokuserer på NAV og deres oppgaveløsning. Brukere av ulike NAV-tjenester har opplevd at åpningstidene er for korte, det er vanskelig å komme gjennom på telefon til NAV-kontoret og spesielt til sine saksbehandlere, og det er vanskelig å finne fram på digitale kanaler (Lundberg 2018; Vångentvalget 2014; Grødem et al. 2014; Lundberg & Syltevik, 2013). Vångentvalget (2014) rapporterte at mange brukere ble usikre i møte med NAV. Det er vanskelig å finne lett forståelig og riktig informasjon på egen hånd, og det oppleves at informasjonen varierer mellom saksbehandlere i NAV. I tillegg opplevde brukerne saksbehandlingstiden som lang, og brev og vedtak var vanskelige å forstå. Kommunerevisjonen har gjennomført flere undersøkelser hvor spørsmål om de sosiale tjenestenes tilgjengelighet har vært berørt. I Kommunerevisjonens rapport 07/2017 (Oslo kommune, 2017) var et gjennomgangstema at brukerne erfarte det problematisk å oppnå kontakt med NAV per telefon. Det kom fram at ikke alle saksbehandlere hadde mobiltelefon. Noen av brukerne oppga at tjenestene på NAV-kontoret generelt var vanskelig tilgjengelige. En halvpart av informantene opplevde sin kontaktperson i NAV som tilgjengelig for dem når de hadde behov for kontakt. Den andre halvparten erfarte sin kontaktpersonen som lite tilgjengelig.

I Kommunerevisjonens rapport fra 2019 (Oslo Kommune, 2019) var formålet å framskaffe informasjon og avdekke eventuelle forbedringspunkt ved tilgjengeligheten til de sosiale tjenestene ved NAV-kontorene. Funnene fra undersøkelsen viste at informasjon om de sosiale tjenestene var tilgjengelig på internett eller ble gitt muntlig til brukerne. For brukere uten gode norskkunnskaper eller uten digitale ferdigheter, kunne det være vanskelig å få informasjon om de sosiale tjenestene. Det var ikke alltid mulig å oppnå telefonkontakt med NAV-kontorene i bydelene. Samlet sett er Kommunerevisjonens vurdering at kommunen ikke i tilstrekkelig grad hadde sikret at alle brukerne hadde mulighet for å komme i kontakt med sitt NAV-kontor og sin saksbehandler gjennom etablerte kanaler. Det syntes videre å være en for høy terskel for å omsette vage og muntlige henvendelser om behov for sosiale tjenester til søknader. En betydelig andel av søknadene om økonomisk sosialhjelp i Oslo ble ikke behandlet raskt og

uten begrunnet opphold. Rapporten viser at det ble gjort mye for å sikre tilgjengeligheten til de sosiale tjenestene. Samtidig avdekker undersøkelsen at tjenestene ikke var tilstrekkelig tilgjengelige.

Velferdsetatens brukerundersøkelser blant NAV-brukere i Oslo for 2017 (Oslo kommune, 2017) viste i sine resultater til utfordringer knyttet til tilgjengelighet. Brukerne som hadde vært i kontakt med NAV om sosialhjelp og bolig, var minst enige i påstandene «Jeg ble møtt med respekt da jeg var i kontakt med NAV-kontoret» og «Jeg er trygg på at mitt NAV-kontor ivaretar mine rettigheter». Brukerne som var enige i påstandene, og som hadde vært i kontakt med NAV om sosialhjelp, var henholdsvis 55 og 41 prosent. Av brukere som hadde tatt kontakt om bolig, var henholdsvis 58 og 46 prosent enige. Et gjennomgående råd fra brukerne var at NAV burde bli mer tilgjengelig: Det burde være lettere å få tak i saksbehandler og lettere å komme gjennom på telefon. NAV burde ta kontakt med brukere som hadde lagt igjen beskjed. Flere brukere advarte NAV mot å fjerne seg for mye fra personlig kontakt med brukerne. Et råd som gikk igjen var at NAV burde vise større grad av empati og forståelse for brukernes situasjon, samt å møte brukerne med høflighet og respekt.

Glippsoner og mangel på gjennomløpende tjenester under og etter soning

Falck (2015) peker på at samordningsutfordringer i organiseringen av tjenestetilbudet i tilknytning til løslatelsesprosessen ofte fører til en "glippsoner". Forfatteren beskriver glippsonen som finnes mellom Kriminalomsorgen som er ansvarlig for planleggingen av tilbakeføringsprosessen, og de kommunale sosial-, helse- og velferdstjenester som er ansvarlige for å videreføre oppfølgingen etter løslatelse. Forfatteren peker på at etatene på utsiden av fengslene ikke nødvendigvis har samme forståelse av betydningen av å prioritere løslatte fanger. Samtidig erkjenner Falck at tiltak i fengsel mot rusmiddel- og atferdsproblemer har liten sannsynlighet for å redusere tilbakefall om tiltakene ikke knyttes til gode ettervernsopplegg (2015). Forfatteren framhever videre at det mangler en bro fra fengsel og over til kommunale tjenester som vil ta ansvaret for den løslatte. Ved løslatelse må planlegging og gjennomføring knyttes sammen. Skal tilbakefall reduseres, må en tjeneste både ha hovedansvaret for å kartlegge behov for bistand som foreligger etter løslatelse, planlegge, koordinere og tilrettelegge den første tiden etter soning. Forfatteren framhever at en slik tjeneste kan koordinere tiltakene gjennom bruk av den enkeltes individuelle plan. Falck (2015) mener at Kriminalomsorgens hovedansvar skal avgrenses til gjennomføring av straffen.

I en norsk studie analyserte Hansen og Bjørkquist (2017) samarbeidet mellom kriminalomsorgen og en kommune om tilbudet til domfelte med rus- og/eller psykiske helseproblemer. De fant at dagens samarbeidsformer ikke er tilfredsstillende. Samarbeidet er i for stor grad organisert slik at hver tjeneste har et eget avgrenset ansvarsområde, og ingen har ansvar for helheten. Med andre ord er det et stort behov for samarbeid mellom ulike organisasjoner for å sikre en god og helhetlig løslatelsesprosess. Andersson, Ahlgren, Axelsson, Eriksson og Axelsson (2011) kategoriserer samarbeidet mellom ulike organisasjoner langs et kontinuum: informasjonsutveksling – koordinatorfunksjon – felles møteplasser – tverrfaglige team – partnerskap – samlokalisering – felles budsjett. Informasjonsutveksling er den enkleste formen for samarbeid, og et felles budsjett er den mest avanserte.

Kriminalomsorgsdirektoratet et al. (2017) rapporterer at etablering av kontakt mellom innsatt og tjenesteapparatet ute, skjer tilfeldig og noen ganger sent i fengselsoppholdet. Både Schafft og kolleger (2013) og Kriminalomsorgsdirektoratet et al. (2017) framhever at uforutsigbarhet knyttet til løslatelsestidspunkt er en spesiell utfordring i samarbeidet mellom fengsel og NAV. Det gjelder spesielt ikke-planlagte løslatelser i forbindelse med varetekstinnsatte. Dessuten gjelder det når løslatelser framskyndes uten å ha sjekket om NAV har vært inne i planleggingen av løslatelsen. Kombinert med uforutsigbare løslatelser fører dette til at mange løslates uten kontakt med sitt tjenesteapparat. Kriminalomsorgsdirektoratet et al. (2017) peker på denne glippsonen kan unngås ved systematisk kontaktetablering ved innsettelse i fengsel. Tilsvarende bør tjenesteapparatet ute ha kunnskap om fengsel og særlig om varetekt og mulighetene for uforutsigbare løslatelser.

Kriminalomsorgsdirektoratet et al. (2017) rapporterer at kontaktbetjentene manglet kunnskap og oversikt over forvaltningssamarbeidspartnere. Det var vanskelig for dem å være borte fra avdelingen, noe som gjorde samarbeid med tjenesteapparatet ute, vanskelig. I rapporten pekes det på at tilbakeføringsarbeid må være en prioritert oppgave i avdelingen, ellers vil det bli nedprioritert i forhold til andre oppgaver. Det kan også være vanskelig for kontaktbetjenter å etablere kontakt med NAV. Hean, Willumsen & Ødegård (2017) peker på at NAV har svært ulik organisering og praksis i kommunene. I større kommuner er NAV ofte svært oppdelt i spesialiserte fagområder. For eksempel kan en NAV-seksjon ha ansvar for økonomiske spørsmål, en annen for bolig og en tredje for rusarbeid. På denne måten blir det utfordrende for så vel deltakere som fengselsansatte å forstå og manøvrere i NAV-systemet.

Schafft og kolleger (2013) framhever at samarbeidet mellom NAV og fengslene må bære preg av god tilgjengelighet og helhetlig tilnærming. Den innsatte må få tydelig, konkret og rask respons. Schafft og kolleger anbefaler bruk av individuell plan, ansvarsgrupper og overføringsmøter med hjemkommunen for å sikre en god overgang fra fengsel til frihet. De anser ansvarsgrupper som et viktig redskap for koordinering og parallell bistand for folk med sammensatte bistandsbehov, der selvfølgelig personen selv deltar.

Neumann og Pettersen (2013) rapporterer om ulike tiltak i fengsler der målsettingen har vært å forberede innsatte til løslatelse. I flere av tiltakene ble det opprettet kontakt med kommunen som den innsatte skulle flytte til etter løslatelse, og man arbeidet for at den løslatte skulle få utløst de rettighetene han/hun hadde krav på. Det ble arbeidet konkret med å skaffe bolig og arbeid til den som skulle løslates, og man fokuserte på den løslattes nettverk og helse. I tiltakene var man opptatt av å bringe NAV-konsulenter inn i fengslene i god tid før den innsatte skulle løslates. Dessuten ble det sørget for at NAV-konsulenten kunne følge den løslatte ut til den kommunen personen ønsket å bosette seg.

I 2017 gjorde Skog Hansen en følgeevaluering av NAVs rolle i fengslene (Skog Hansen, 2017). Hun rapporterte at NAV har etablert en viktig rolle i de fengslene de er til stede. Arbeidsrettet bistand, økonomiske bidrag for overgang til arbeid og aktivitet og en avklart inntektssikring etter soning, framstår som NAV-veiledernes hovedområder. Evalueringen viser at NAV-veileders tilstedeværelse i fengslet har betydning for kvalitet i tilbakeføringsarbeidet. Dessuten utfører NAV i fengslene en rekke oppgaver som avlaster lokalt NAV-kontor. NAV i fengsel bidrar også til enklere kontakt med NAV lokalt. NAVs tilstedeværelse i fengslene vurderes som et bidrag som kan styrke det samlede tilbakeføringsarbeidet mot overgang til arbeid og aktivitet (Skog Hansen, 2017).

Kriminalomsorgsdirektoratet et al. (2017) rapporterer at et samarbeid med Bydel Gamle Oslo synliggjorde potensialet i systematisk samarbeid mellom fengsel, kommunale tjenester og politi. I prosjektet samarbeidet man om å utvikle en veileder med rutinebeskrivelse for hvordan fengsel, tjenesteapparatet i kommunen og politi skal samarbeide når en ungdom fra Oslo settes i Oslo fengsel.

Kapittel 3: Metodologi

3.1 Organisering av studien

Studien er forankret i Senter for psykisk helse og rus ved Universitetet i Sørøst-Norge. Dosent Ellen Andvig og professor Bengt Karlsson har vært prosjektansvarlige.

3.2 Forskningsdesign og metode

Studien har et beskrivende og utforskende design. Hovedtilnærmingen i studien er kvalitativ med bruk av fokusgruppeintervjuer og individuelle intervjuer i dataskapingsprosessen. Det ble gjennomført fokusgruppeintervjuer med ansatte ved NAV, Sagene, ansatte i NES, frivillige i NES samt ansatte ved Oslo Voksenopplæring. Det har vært gjort individuelle intervjuer med deltakere av tilbudet i prosjektet. I tillegg har det blitt samlet inn data fra NAV, Sagene knyttet til demografi og antall deltakere i pilotprosjektet.

3.3 Inklusjonskriterier, rekruttering og utvalg

Valg av rekrutteringsområder og plan for rekruttering ble gjort i samarbeid med prosjektleder i NAV, Sagene. De ulike deltakerne ble rekruttert via lokale kontaktpersoner i henholdsvis NAV, Sagene, NES, ansatte og frivillige og i Oslo Voksenopplæring. De lokale kontaktpersoner sendte ut skriftlig informasjon om studien til aktuelle deltakere. Disse svarte så direkte til forskerne Ellen Andvig og Bengt Karlsson (Vedlegg 1). Tid og sted for fokusgruppeintervjuene og individuelle intervjuer ble deretter avtalt og formidlet til de som hadde meldt sin interesse. De lokale kontaktpersonene bidro med å finne egnete lokaler, samt bisto med en enkel servering.

Til sammen deltok det 17 personer i intervjuene. 13 personer deltok i fokusgruppeintervjuer hvor av disse var det ni kvinner og fire menn. Fire personer valgte individuelle intervjuer hvor av alle var menn. Deltakernes alder var fra midten av tjuårene til pensjonsalder. De hadde ulik bakgrunn, utdanning og erfaring. Av personer med soningserfaring var en deltaker i arbeidspraksis flere dager i uka, en i arbeidspraksis seks dager i uka – begge som deltakere i NES. En tredje hadde jobb utenfor NES og gikk samtidig på skole på VO. En hadde ikke arbeid eller skolegang. To hadde økonomisk veileder tilknyttet NES.

3.4 Forskningsetikk

Alle studiens deltakere ble informert om studiens bakgrunn og målsetting via skriftlig informasjonsmateriale og gjennom muntlig informasjon fra kontaktpersonene som bidro i rekrutteringen. De som ønsket å delta, fikk utdelt et informasjonsskriv som de de signerte og som ble samlet inn i forkant av intervjuene. Før oppstart av intervjuene informerte forskerne om at studien ble gjennomført av Universitetet i Sørøst-Norge på oppdrag av Oslo kommune, bydel Sagene. Det ble på nytt gjort rede for studiens hensikt, bakgrunn og at deltakerne når som helst kunne trekke seg fra studien. I så fall ville deres opplysninger bli slettet. En deltaker ønsket ikke at intervjuet skulle tas opp på bånd. Det ble gjort et skriftlig notat under dette intervjuet. Ved utforming av rapporten har vi vektlagt å formulere oss på måter som skal ivareta deltakernes anonymitet.

Studien er registrert og har fått tilrådning fra Norsk senter for forskningsdata (NSD) (ref.415908) (Vedlegg 2).

3.5 Kvalitativ studie

3.5.1 Kvalitative forskningsintervjuer

Vi har benyttet fokusgruppeintervjuer i fire av deltakergruppene som metode for dataskaping i denne studien (Hummelvoll, 2008). Hver fokusgruppe hadde to til fire deltakere. I gjennomsnitt var det tre deltakere i hver gruppe. I tillegg ble det gjennomført fire individuelle intervjuer med brukere av tilbudet. Temaene som ble utforsket i alle intervjuene var basert på studiens semistrukturerte intervjuguide, som var utarbeidet på bakgrunn av studiens forskningsspørsmål (Vedlegg 3)..

Innledningsvis i intervjuene hadde vi en kort presentasjonsrunde. Deretter skisserte forskerne en plan for gjennomføring av intervjuet. Studiens hensikt og forskningsetiske forhold ble gjennomgått. Forskerne gikk deretter gjennom informasjons- og samtykkeskjema. De deltakere som ikke hadde sendt inn dette på forhånd, fikk anledning til å undertegne. Disse skjemaene ble samlet inn av forskerne (Vedlegg 1).

Det ble brukt lydopptaker i alle intervjuene bortsett fra i ett. Da ble det ført skriftlig notater og referat fra intervjuet. Hvert intervju startet med en innføring i de temaer vi skulle innom i løpet av intervjuet. Deltakerne ble deretter invitert til å diskutere og reflektere rundt det første temaet. I løpet av intervjuet påså forskerne at alle temaene i intervjuguiden ble diskutert. Rekkefølgen var ikke kronologisk og ble i stor grad styrt av samtalen deltakerne imellom. Det

ble i løpet av intervjuet også gitt rom for at deltakerne kunne drøfte og reflektere over andre temaer. Det kunne være forhold de selv var opptatt av og brakte på banen, eller som forskerne ønsket utdypet, basert på det som fremkom underveis i intervjuet.

Deltakerne kom lett i tale og det var i et stort engasjement i alle intervjuene. Ellen Andvig og Bengt Karlsson ledet fokusgruppeintervjuene og hadde hovedansvar for at temaene fra intervjuguiden ble drøftet. I de individuelle intervjuene var det Ellen Andvig som deltok. I gjennomføringen av intervjuene la forskerne vekt på å følge deltakerne. De stilte inn spørsmål og ga refleksjoner som kunne bidra til videre utforskning og nyanseringer. Dette ble også gjort gjennom å be deltakerne komme med eksempler fra praksis. Dersom noen av deltakerne ble stille, forsøkte forskerne å invitere disse personene inn. I praksis fungerte intervjusituasjonen på mange måter som en samtale og en diskusjon mellom deltakerne. Ofte ble temaene fra intervjuguiden bragt på banen av deltakerne uten at forskerne hadde etterspurt dem. Intervjuene varte mellom 30 og 120 minutter.

3.5.2 Intervjuguide

Studiens intervjuguide ble utviklet av forskerne. Intervjuguiden fokuserte på områder som var ønsket fra oppdragsgiver samt tidligere forskning vektlegger som sentrale. For å kunne besvare forskningsspørsmålene, vektla guiden særlig de delmål som er beskrevet i målsettingen for prosjektet og som følgeforskningen skal besvare. Det ble også gitt rom for å spørre etter eksempler under intervjuene (Vedlegg 3). I intervjuguiden er det ikke fremstilt spørsmål direkte relatert til forskningsspørsmål 2. Dette forskningsspørsmål ble inkorporert og undersøkt i møte med de ulike deltagergruppene under selve intervjuene.

3.5.3 Dataanalyse

Alle intervjuene ble transkribert ordrett. Det samlede datamaterialet besto av 133 sider med tekst. Teksten ble analysert ved bruk av en tematisk innholdsanalyse (Braun & Clark, 2006; Kvale & Brinkmann, 2015). Denne metoden ble vurdert som velegnet, basert på studiens beskrivende og utforskende design. Analysen ble gjennomført av Ellen Andvig og Bengt Karlsson. Forskerne samarbeidet om analysen med vektlegging av refleksivitet og dveling. Med «dveling» forstås det å arbeide langsomt og reflekterende i prosessen med å analysere frem studiens funn. Vi tenker at egen forforståelse og fortolkninger alltid vil spille inn i forskningsarbeid generelt og i analysearbeid spesielt. Fordelen med å være to forskere som arbeider tett sammen er at man kan hjelpe hverandre med å fokusere på *hvordan* dette spiller inn, snarere enn å diskutere *om* det faktisk gjør det. Kompetanse på å se betydningen av egen

rolle i samhandling med deltakerne, de empiriske dataene, de teoretiske perspektivene og egen forforståelse omtales gjerne som *refleksivitet*. Refleksivitet forutsetter en kritisk selvrefleksjon rundt hvordan forskernes egen bakgrunn, forståelser og posisjoner virker inn på hele forskningsprosessen. Det innebærer kunnskap og bevissthet om hvordan forskerne tolker og konstruerer sine funn (Finlay, 2011; 2012). I analyseprosessen i denne studien forsøkte vi å ivareta refleksiviteten ved at vi brukte tid på å drøfte, reflektere og utfordre egne og hverandres forforståelser og fortolkninger.

Valget av Braun og Clarks (2006) tematiske analyse er basert på hensiktsmessigheten av metoden for å analysere store datamengder. Videre er fleksibiliteten i metoden nyttig i forhold til de teoretiske utgangspunktene for studien. Metoden er utmerket og gjennomsyret av dens klarhet og avgrensethet. Prosessen følger forfatterens seks trinn for å utføre analyse.

Analyseprosessen skal ikke misforstås som en lineær analyse. Snarere er det en bevegelse som går frem og tilbake i datamaterialet i analysen (Kvale & Brinkmann, 2015). En induktiv tilnærming er blitt brukt i studien, noe som betyr at analyseprosessen henter temaer direkte fra datamaterialet selv. I denne sammenhengen skal temaet forstås som et tilbakevendende mønster som "fanger" det vesentlige i deltakernes syn og erfaringer med pilotprosjektet. Analyseabstraksjonen er på et latent nivå, som betyr å identifisere hvordan forskjellige oppfatninger former temaene for en spesiell forståelse av ulike sider ved pilotprosjektet. Det første trinnet i analysen var å bli kjent med datamaterialet og lese om datamaterialet ved en rekke anledninger. Hver enkelt forsker leste intervjuer opptil flere ganger med i kombinasjon med å gjøre notater. Hensikten med å lese flere ganger var å strukturere materialet i håndterbare og forståelige deler. Samtidig med å lese utskriftene ble det gjort notater, som dannet et grunnlag for videre analyse.

Det andre trinnet innebar å lage koder. I motsetning til en samlet lesning, ble datamaterialet systematisk lest gjennom. Intensjonen var å organisere materialet og dermed identifisere mønstre som dukket opp i datamaterialet. Fasen innebar også å sammenligne notater fra etterrefleksjoner som forskerne hadde gjort etter hvert intervju og undersøke hvordan kodene samsvarte med hverandre i forhold til formålet. Tredje trinn var basert på kodene, som innebar å lage potensielle temaer og subtemaer. En skriftlig oversikt ble laget for å visualisere og sortere koder og for å reflektere over forholdet mellom kodene. Dette skapte muligheter til delvis å organisere og visualisere koder. Refleksjonene inkluderte også dannelsen av undertemaer og temaer. Analysen gikk fra å reflektere over generelle situasjoner i

datamaterialet til å reflektere over hendelser som deltakerne snakket om under intervjuene. Videre ga fasen en mulighet til å validere tolkninger og undertemaer og gyldigheten av temaene. Det fjerde trinnet gikk ut på å gjennomgå potensielle undertemaer og temaer samt å tenke nytt om temaene og undertemaer. Undersøkelsen av forholdet mellom koder, undertemaer og temaer handlet om å revidere undertemaer og temaer og undersøke hvordan temaene samsvarte med studiens formål. Dette innebar å teste hvordan undertemaer og temaer responderte på datamaterialet. I femte trinn ble temaer definert og omformulert for å skape en bredere og dypere forståelse av formålet. Navngivningen av temaer bidro til en helhetlig forståelse av hva og hvilke oppfatninger og erfaringer deltakerne hadde om og med pilotprosjektet. Det endelige trinn seks fremkommer gjennom de fem temaene som beskrives i kapittel 4 Presentasjon av funn.

3.5.4 Metodiske refleksjoner

I enhver vitenskapelig studie er det behov for refleksjoner knyttet til bakgrunn og gjennomføring av det metodologiske arbeidet. De metodiske refleksjonene vil forsøksvis peke på mulige svakheter og styrker en forskningsstudie har basert i den metodikken som er valgt. Ved å tydeliggjøre dette kan studiens funn og konklusjoner gyldiggjøres og evalueres av leserne. Denne studien har benyttet seg av kvalitativ metode gjennom bruk av fokusgruppeintervju og individuelle intervjuer. En fordel med å benytte fokusgruppeintervju er at deltakerne kan presentere ulike erfaringer og oppfatninger. Videre har man mulighet til å komme med oppfølgingsspørsmål dersom noe er uklart, eller om man har behov for nærmere utredning av ulike utsagn. Det har vært en styrke ved vår studie at to personer deltok i intervjuene. Det har vært to personer med ulike erfaringer knyttet til fenomenet som ble utforsket, noe som gir ulike perspektiver og spørsmål. Det er også til god hjelp å være to når det gjaldt å invitere inn alle i gruppen under intervjuet. Begge forskerne kunne fokusere på selve intervjuet, oppfølgingsspørsmål og selve prosessen i gruppen uavhengig av hverandre. Fokusgruppeintervjuene ga rom for at deltakerne i samlete grupper diskuterte sine erfaringer og slik ga en større bredde i temaene og viste til flere sider av temaene og senere funn. Studiens funn ville kunne hatt ytterligere gyldighet ved et større antall deltakere med ulike erfaringer, bakgrunn og forståelser relatert til forskningsspørsmålene. Som forskere har vi søkt å være så åpne og bevegelige som mulig i hele gjennomføringen i studien. Samtidig har vi siktet mot å tydeliggjøre vårt utgangspunkt gjennom å vektlegge våre egne erfaringer med fenomenene som utforskes. Vi har ikke søkt etter nøytralitet, heller en tydeliggjøring av posisjon. Forskningsprosjektet og denne rapporten er basert i Senter for psykisk helse og rus

og i et samarbeid med Oslo Kommune, bydel Sagene. Sammen med Byrådsavdelingen for eldre, helse og arbeid har de også finansiert og ønsket studien. Dette faktum gjør at vi i størst mulig grad har forsøkt å redegjøre for alt arbeid med og under studien. Vi har gjort det i den hensikt at denne rapporten skal ha størst mulig sjanse til å bli mottatt som rettferdig basert i data, funn og teori og fremstilt på en saklig måte.

Kapittel 4: Presentasjon av funn

I kapittel 4 vil vi presentere de funn som fremkom gjennom analysearbeidet beskrevet i forrige kapittel. Funnene vil romme mer data, og slik sett mer kunnskap, enn det som konkret kan relateres til de forskningsspørsmålene som studien stiller. Forskningsspørsmålene vil bli nærmere besvart, reflektert rundt og diskutert i kapittel 5. Diskusjon. Denne strukturen er begrunnet ved at de fremanalyserte funn inneholder temaer og områder som kom fram i intervjuene og som gir viktig innsikt i studiens problemstillinger. Denne kunnskapen er relevant nettopp fordi den er basert i de intervjuedes ulike erfaringer og opplevelser. Som sådan fortjener de å bli presentert og omtalt i dette kapittelet gjennom fem ulike temaer.

I intervjuene delte og diskuterte deltakerne hva de opplevde som det særegne ved NAV-veiledere i Nettverk etter soning. I den videre fremstillingen av funnene vil vi beskrive og utforske både mangfoldet, felles mønstre og motsetninger som fremkom i dataanalysen. I analysearbeidet ble det utviklet fem hovedtemaer: 1) Forståelser av pilotprosjektet, 2) Oppstart av pilotprosjektet, 3) Pilotprosjektets målgrupper 4) Fokus i samarbeidet med deltakerne og 5) Samlokalisering og samarbeid mellom aktørene i pilotprosjektet. De fem hovedtemaene blir i denne fremstillingen beskrevet og utforsket gjennom tilhørende undertemaer under hvert hovedtema. I vår fremstilling vil de fem aktørene i pilotprosjektet: 1. Ansatte ved NAV, 2. Ansatte ved NES, 3. Frivillige ved NES, 4. Ansatte ved OV samt 5. Deltakerne – være representert med hver sine utsagn innenfor de fleste temaområdene.

Fremstillingen av funnene tar utgangspunkt i hovedmålsettingen med evalueringen av pilotprosjektet, forstått som å vurdere om hovedmål og delmål for prosjektet er oppnådd eller ikke. Hovedmålsettingen er å sikre en helhetlig tverrfaglig oppfølging etter løslatelse og bidra til et mer sammenhengende tilbud i tjenestene. Delmålene er: 1. Sikre tett individuell og psykososial oppfølging etter løslatelse, 2. Får hjelp med å gjenoppta/etablere kontakt med sitt lokale NAV-kontor, fastlege, utdanningsinstitusjon/arbeidsgiver, familie, nettverk for å ivareta forhold knyttet til utdanning, arbeid, økonomi, rus, helse, og 3. Dokumentere utfordringer knyttet til rettigheter og muligheter med å gjennomføre relevant opplæring, belyse mulige løsninger på disse utfordringene.

4.1 Forståelser av pilotprosjektet

Dette hovedtemaet viser at det var ulike forståelser av pilotprosjektet. Både hva som var prosjektets hensikt, ulike fokus og hvordan det skulle kunne samarbeides effektivt og godt mellom de ulike prosjektdeltakerne. Det samme gjelder avklaringen av NAV's lederrolle i

prosjektet. Det ser ut som om det var ulike oppfatninger av hensikten med prosjektet ved oppstart, og at prosjektets hensikt ikke var tilfredsstillende avklart på et tidlig nok tidspunkt.

Ansatte ved NAV var opptatt av at:

Prosjektets overordnede hensikt var «.....å tette glippsoner mellom løslatelse fra fengsel og ut i samfunnet. En mer overordnet hensikt med prosjektet».

Ansatte ved NES var opptatt av at prosjektet skulle bidra til og bedre sammenheng i tilbudet ved NES. Samarbeidet mellom aktørene ville kunne bli bedre ved at «.....all hjelp kan finnes på ett sted»:

«Vi har jo vært i en lang dialog med både voksenopplæringa og NAV med flere om hvordan vi kan jobbe mer effektivt sammen. Vi kommer alltid inn på det samme, at vi burde være mer samlokalisert. At sånn som det er i dag, så er det ganske vanntette skott mellom ulike offentlige instanser, og ikke bare offentlige, men og de som jobber på feltet».

De ansatte ved NES framhever en annen viktig hensikt med pilotprosjektet som er at NAV's tilstedeværelse på NES kunne være bindeledd til det lokale NAV:

«Skal vi drive en god tilbakeføring, er det fryktelig krevende å forholde seg til så mange bydelskontor og NAV-konsulenter som hver enkelt av våre deltagerer har. Så det at vi har NAV inne i bygget som kan være bindeleddet opp imot det lokale NAV ville være flott. Enda bedre hadde det vært om vi hadde et NAV som og hadde hatt saksbehandlingsansvar utover det som bare XXX (bydel) tilsier i dag da. Så det er jo drømmen».

Ansatte ved VO var også opptatt av at pilotprosjektet skulle bidra til samlokalisering av tjenestene ved at NAV var etablert på NES:

«Vi har jobba i flere år for å få NAV inn. Vi så det at det var et stort behov for deltagerne våre for å få bistand og hjelp til å komme videre. Og derfor var vi veldig glad for at vi fikk et prosjekt. Vi har skrevet brev sammen med NES og jobba veldig aktivt for å få dette til. Det var jo et ønske om å være tettere, at NAV er tettere på. At det er et lavterskeltilbud for deltagerne våre».

De Frivillige ved NES og Deltakere hadde ingen utsagn under dette temaområdet.

4.2 Oppstart av pilotprosjektet

Det synes å være en omforent forståelse blant de involverte aktørene om at det har tatt for lang tid å komme i gang med pilotprosjektet. Det gjelder både avklaringer av innhold, forventninger og konkrete samarbeidsformer. Både NAV, ansatte og frivillige ved NES og VO er innforstått med at det har vært vansker med å komme i gang. Det ble pekt på at representanter fra NAV var vanskelig tilgjengelige både for møter og direkte tilstedeværelse ved NES i begynnelsen. Som en *deltaker* uttrykker:

«De (NAV-ansatte) må være mer synlige. For det er nok mange her som ikke vet om dem. De skulle vært nede og prata med de på verkstedet og i kafeen, blitt kjent med folk. For det er nok folk her som kunne trengt hjelp fra NAV til å komme seg ut i arbeid og andre ting».

De ansatte ved NAV opplevde i prosjektets første fase å «arbeide i et vakuum» med hensyn til målgruppe:

«Jeg tror jo det handler litt om den definerte målgruppa, og hvem som er definert ut. Fordi vi håndterer jo de som er der, og det er klart at vi sitter jo der tre ganger i uka. Og vi har tilbudt ulike tjenester som vi kan bistå med».

En annen NAV-ansatt framhold at vanskene ved prosjektets oppstart hadde sammenheng med manglende rolleavklaring mellom NAV og NES:

«Jeg tror at det er mye her som handlet om en manglende rolleavklaring mellom Nettverk etter soning og oss ved inngangen til prosjektet».

Ansatte ved NES peker på at det har vært mangelfullt forarbeid i prosjektet. De framhever at NAV's kompetanse skulle vært avklart tidligere:

«Forarbeidet i prosjektet har kanskje vært litt utydelig på hva kompetansen innebar fra NAV sin side. Vi skulle ønske at utfordringene med NAV's arbeidsoppgaver skulle vært adressert og avklart tidligere».

Ansatte ved VO fremholder også at det har tatt tid å komme i gang og at prosjektledelsen har vært for passiv:

«Det har tatt veldig lang tid før man har funnet sin form og fått frem hva det egentlig er vi skal jobbe med. Vi har etterlyst mer innkalling til møter, referater, framdriftsplaner. Det har vært veldig lite skriftliggjort. Det har liksom ikke vært noe klart, og referansegruppa burde vært på plass mye tidligere».

Etter hvert som prosjektet har utviklet seg, opplever både NES, VO, de frivillige og deltakerne at de NAV-ansatte er mer tilgjengelige og synlige. De bidrar nå på en god måte overfor deltakerne ved NES og VO. Alle partene peker på at det har tatt tid å bli kjent. Det har hjulpet at de NAV-ansatte «har blitt varme i trøya».

I datamaterialet fremkommer det at det i desember 2019 ble det avviklet et møte mellom de ansatte fra NES, VO og NAV, elleve måneder etter prosjektoppstart. Her fikk deltakerne avklart grundigere rundt roller, funksjoner og innhold i NAV's oppgaver. Alle parter vurderer dette møtet som meget positivt. De ansatte ved NES mener det er spesielt betydningsfullt at det ble avklart at de ansatte ved NAV vil arbeide med personer med rusutfordringer samt med de som kommer direkte fra fengsel. De ansatte fra VO uttrykker også optimisme for prosjekts videre utvikling og innhold:

«Det hadde vært så fint å få lov å holde på med prosjektet og fått landa det ordentlig. For jeg tror at det bare kan bli bedre. Det er ennå så i startsfasen. Det har gått litt tregt, men nå føler jeg det har løsna litt, og vi har sett at de NAV-ansatte blir brukt mer».

De *frivillige ved NES* hadde ingen synspunkter eller erfaringer under dette temaområdet.

4.3 Pilotprosjektets målgrupper

Målgruppen i pilotprosjektet er, i evalueringsfasen, primært personer som allerede er deltakere ved NES. Det er personer som er løslatt fra fengsel, og som er under utdanning eller/og de er i tiltak eller i arbeidspraksis gjennom NES. Deltakerne har varierende tilknytning til NES. Noen er der i arbeidstrening fem dager i uken, andre får psykososial oppfølging og gjeldssanering. Det er også mange som får bistand fra frivillige på NES uten at de er på andre former for tiltak gjennom NES. Det er også noen få deltakere som går på skole (VO) og soner samtidig.

De ansatte ved NES, VO og de frivillige er tilfreds med at de NAV-ansatte når den aktuelle målgruppen som er deltakere ved NES og VO. De tre partene framhever at målgruppen ved NES trenger mye bistand og hjelp fra NAV. Partene fremholder og poengterer at de fleste deltakerne mangler grunnleggende digital kompetanse, mange har lese- og/eller skrivevansker, og mange har liten tillit til ulike hjelpesystemer. Ansatte ved NES, VO og de frivillige uttrykker det slik:

«Det er en stor utfordring med den digitale analfabetismen mange av de folka vi jobber med har, ikke minst når NAV nå blir mindre og mindre tilgjengelig, og det skal gå gjennom det digitale datasystemet. De folka vi jobber med, de har hverken verktøyet eller kunnskapen for å få den tilgangen. Så da kan du si, pålagte rettigheter og ting som vi alle har, forsvinner i og med at de ikke har kunnskap og ikke tilgjengelighet» (*Ansatt ved NES*).

«På det vanlige NAV er du til samtale, så får vedkommende som regel en oppgave til neste gang. Innhente noe, skrive noe, fylle ut søknadsskjema. Våre deltagere, de fikser ikke det, de er i en annen stilling. Man må på en måte gjøre det for dem, de må få hjelp på veien. Men kanskje tredje gang du hjelper, blir den siste» (*Ansatt ved VO*).

«Det er veldig mange av deltakerne som har arbeidsavklaringspenger eller skal ha, de er på vei ut i arbeid, og skjemaveldet er voldsomt. Jeg tror det er litt misforstått å tenke at ja, skal vi bare hjelpe til med det? Ja, nettopp! Det er akkurat det som kan være dørterskelen for veldig mange. For rullegardina går ned hos dem. Veldig mange har lese-skrivevansker. Og veldig mange har liten tillit til det offentlige. Og det er DET som er en av hovedoppgavene her, da, å gjenopprette tillit til at det offentlige kan by på smidighet» (*Frivillig ved NES*).

De ansatte ved NES, VO og de frivillige synes ikke å være så opptatt av spørsmålet om prosjektet skulle ha nådd andre målgrupper. Det er de ansatte ved NAV. De ansatte ved NAV opplevde at de ikke når den definerte målgruppen i pilotprosjektet. De er bekymret for

manglende oppfølging av personer som kommer rett ut fra varetekt og /eller soning. De ønsker å arbeide mer helhetlig med personer som kommer ut av fengsel med rusproblemer – og før de løslates. Denne gruppen faller ofte mellom alle stoler og ikke får den hjelpen de har behov for. De NAV-ansatte ønsker å komme inn i tidligere relatert til rusproblematikk, psykisk helse, bolig, arbeid/utdanning osv. De ansatte ved NAV viser til at (prosjekt)deltakerne på NES allerede er inne i systemet (ved NES). De får god hjelp både med økonomi, sysselsetting, skole, gjeld m.m. De NAV-ansatte er bekymret for alle som kommer rett ut av fengsel og varetekt og står plutselig på gaten med en plastpose. Det er nødvendig med ett tettere og annet samarbeid med Kriminalomsorgen om denne målgruppen skal kunne nås. Oftest er målgruppen overlatt til seg selv, med mulige rusproblemer, uten bolig eller jobb og blir ikke fanget opp i noen hjelpesystemer. Da er veien tilbake til kriminalitet kort:

«Jeg må jo si at jeg er usikker på om vi klarer å favne målgruppa i dette prosjektet. For de vi treffer her og skal jobbe med, de er allerede i Nettverk etter soning. De er motivert og ønsker hjelp til endring. Og de er allerede i et system som gjør mye for å prøve å ta vare på dem. Men de får ikke lov til å være i Nettverk etter soning hvis de ruser seg, sånn at da får vi ikke tak i de folkene. Jeg tenker at de folkene som vi skulle jobba med, de er i fengslene, og vi skulle jobbet med dem fra de er innsatt, og fulgt dem ut til en bolig, til et tiltak» (NAV-ansatt).

«Det er de som ikke har noe å gå til, jeg er bekymret for. Jeg syns det hadde vært interessant å møte folk som havner inne i fengsel for ente gang, og spørre dem: «Hva tror du skal til for at det går bra? Hva var det som *ikke* var på plass for deg, som gjorde at du tok de og de valgene?» Det er litt *der* jeg syns det er interessant å begynne å gå inn i nå» (NAV-ansatt).

«Folk som er varetektsfengslet uten dom, slippes plutselig ut til ingenting. Da er det umulig å forberede folk til en løslatelse, og det er umulig å kunne planlegge noe. Og hvordan skal man få tettet glipp-soner da? Når det er en eneste stor glipp fra innsiden, når ingen kommuniserer med hverandre. De får kanskje beskjed samme dag: *Skal løslates i dag klokka tolv*» (NAV-ansatt).

Det er ikke bare ansatte ved NAV som opplever at NES mister deltakere når de får tilbakefall til rus. Denne bekymringen tas også opp både av ansatte ved NES og VO. Begge gruppene ser det som svært positivt at NAV-ansatte arbeide med personer som har rusvansker. NAV-ansatte anser tilbakefall som en del av arbeidet med rus. Det er en utfordring at det ikke synes som om det er rom for tilbakefall ved NES fordi man da blir utestengt. Ansatte ved NAV fremholder at det er et ubrukt potensialet hvor de kan kobles på og kan bidra til å «hanke» brukere inn igjen. De ansatte tenker at terskelen må være lav dersom målgruppen skal nås fullt ut og glippsoner tettes.

En ansatt ved NES sier det slik:

«Vi ser jo at når folk forsvinner, da har de begynt å ruse seg eller begynt å bli kriminell og.. og da skifter de ofte telefonnummer. Så da får vi ikke tak i dem. Men det fine framover er at når dette skjer, så kan NAV kobles på. Og de kan møte dem og hjelpe dem videre. De kobler på andre instanser også. Dette er de gode på. De (NAV-ansatte) kan møte folk under (rus)påvirkning, selv om de ikke kan bruke huset her. Sånn at vi på en måte evner å holde dem likevel, da».

De fire *deltakerne* er meget tydelige på at prosjektet er viktig for dem som målgruppe. De er svært tilfreds med tilgjengeligheten av NAV-ansatte ved NES og med hjelpen de får fra dem. De framhever at hjelpen de får fra NAV ved NES er avgjørende for at de i det hele tatt skal få tilgang til ulike tjenester ved NAV. De opplever ikke det samme ved deres lokale NAV-kontor. Deltakerne forteller om svært dårlige erfaringer med NAV lokalt. Hjelpen beskrives som «helt håpløs», som «manglende», de «føler seg motarbeidet», «det tar uendelig lang tid», kontakten med NAV er «slitsom og nedbrytende», og «mye verre enn i fengsel». «Det er ikke det vi trenger, vi som er her». De lokale NAV-tjenestene beskrives som å være svært vanskelig tilgjengelige (dette blir nærmere utdypet i tema 5 om samlokalisering).

4.4 Fokus i samarbeidet med deltakerne

Ansatte ved NES, VO, de frivillige og deltakerne erfarer at deltakerne får god og viktig hjelp fra NAV med ulike skjemaer, søknader, økonomiske tilskuddsordninger m.m. De samme partene framhever en mangelfull digital kompetanse hos mange deltakere. Dette gjør at de må ha assistanse for å klare å forholde seg til «skjemaveldet i NAV». *En ansatt ved VO* sier det slik:

«Det er veldig mange spørsmål hos deltakerne som de NAV-ansatte her kan være behjelpelig med. Fylle ut skjemaer og. Jeg vet at de NAV-ansatte har vært litt oppgitt over at de fyller ut så mye skjemaer, men det er helt nødvendig».

De *ansatte ved NAV* fremholder at når deltakerne kommer til dem, har de oftest konkrete ting de ønsker hjelp til. Det kan være å sende en søknad om kurspenger eller tilleggsstønader:

«Vi gir jo råd og veiledning når de henvender seg. Det er en del spørsmål om kurspenger og individstønad. Det er hovedvekten av de som kommer til meg. Så har de spørsmål om utbetalinger, vedtaket sitt og hjelp til å sende søknader» (*NAV-ansatt*).

«Jeg opplever at kanskje 95% av all kontakt er tilknyttet én ytelse. Det er gjerne en økonomisk motivasjon for å komme til oss da. At ja, *jeg trenger å søke om noe ekstra læremidler, for jeg begynner på skole*, og trenger noe ekstra utstyr som de ikke har penger til. Så det er liksom mer bistand i forhold til ytelsen da» (*NAV-ansatt*).

I et møte med de ansatte ved NAV den 3.mars 2020 oppsummerte de en usystematisk gjennomgang av hvilke type saker de hadde arbeidet med så langt i prosjektiden.

Hovedtyngden av saker var knyttet til økonomi og ulike ytelser, deretter kom hjelp til

søknader, svar og avslag på søknader. Relatert til disse sakstypene ble det tydelig at deltakerne ikke hadde nødvendig digital kompetanse til å kunne arbeide med sakene på egen hånd. Som tredje saksgruppe var veiledning og formidle kontakt til lokale NAV-kontor og NAV sitt kontaktsenter. De ansatte var overrasket over at de ikke hadde hatt forespørsler knyttet til bolig eller oppfølging av søknad om bolig. De ansatte laget sumerisk oversikt over antallet ulike sakstyper de har hatt i sitt arbeidet i prosjektperioden frem til 24.mars 2020:

1. Informasjon og orientering om rettigheter vedrørende ulike ytelser/tjenester i NAV: 46 deltakere.

2. Status og veiledning på søknader om kommunale og statlige ytelser: 40 deltakere

3. Etablere kontakt med lokalt NAV-kontor/NAV kontaktsenter: 17 deltakere

4. Bolig og oppfølging i bolig: 12 deltakere

5: Helse: 9 deltakere

Henvendelser om helse handler primært å veiledet deltakere som har hatt spørsmål om bytte av fastlege, henvisning til tverrfaglig spesialisert rusbehandling (som er en del av deres ansvarsområde ved NAV Sagene).

6. Bistand til å kontakte bank, skatteetaten eller andre offentlige etater: 8 deltakere

På grunn av lengre dom i fengsel er noen av deltakerne blitt registrert som utvandret i folkeregisteret. Det medfører at noen trenger bistand til å registrere en adresse ved skatteetaten slik at de kan søke på ulike ytelser fra NAV.

De ansatte ved NAV bidrar også med å hjelpe deltakere med å etablere kontakt med NAV-senteret og avklare hvilket NAV-kontor de tilhører. De NAV-ansatte erfarer at når de er ved NES på dagtid, er det hverken rom eller behov for å snakke med deltakere om deres livssituasjon eller «alt det andre rundt». På kveldstid er deltakernes behov for veiledning om deres rettigheter, sosialhjelp, og trygdeytelser. Det har vært noen tilfeller der en ansatt ved NAV og en deltaker har etablert en relasjon hvor de over tid har hatt samtaler om personens livssituasjon. Plutselig forsvant vedkommende:

«Det var en som kom og snakka med meg innimellom om bolig og tiltak, og han fortalte hvordan det gikk fra uke til uke. Men så forsvant han fullstendig. Han hadde begynt å ruse seg og ble helt borte. Det følte ikke noe ålreit at jeg hadde snakka med ham ukentlig, og så bare ‘smækk’, så var han borte. Så etter det har jeg blitt mer

opptatt av å stille spørsmål rundt rus og være litt mer som jeg er i sosialtjenesten da, hvor man ikke bare snakker om alt som går bra» (*NAV-ansatt*).

De frivillige forteller at deltakerne setter stor pris på NAV sin tilgjengelighet ved NES:

«Jeg har forstått det sånn at det prosjektet er veldig bra, altså. Og jeg har jo sett at det blir brukt også».

De frivillige framhever at deltakerne opplever å få hjelp og assistanse fra NAV ved NES som de ikke nødvendigvis ville fått fra sitt lokale NAV-kontor. Da ville det tatt mye lengre tid. En av de frivillige framhever at NAV sin tilgjengelighet ved NES har endret deltakernes syn på NAV generelt. Dette har gitt positive ringvirkninger. Ryktet sprer seg hos andre deltakere knyttet til positive erfaringene med NAV ved NES:

«Jeg tenker jeg at det har en betydning at NAV fremstår som mer tilgjengelig på NES. Og det gjør også noe med deltagerens oppfatning av NAV som organisasjon, som er veldig positivt. Det får ringvirkninger langt utover det som skjer her på huset» (*Frivillig ved NES*).

Deltakerne synes å være samstemte i at de NAV-ansatte ved NES tar tak i problemene. De gir klare svar og tar deltakerne på alvor. Det gir tillit:

«Alt virker veldig greit med de NAV-ansatte på NES. Jeg har stor tillit til dem. Her så får du et klart svar. De gjør det de kan for å hjelpe deg» (*En deltaker*).

En annen deltaker utdyper betydningen av tillitsaspektet:

«Det å få et klart svar, har veldig mye å si faktisk, spesielt på et sted som dette. For vi er veldig mistroiske mot det meste, fordi at.. ja, vi har levd det livet som vi har, da. Sånn at her vet du at du kan stole på dem når du kommer hit og prater med dem. De er liksom her for å hjelpe DEG» (*En deltaker*).

På spørsmål om hva personene får hjelp til gjennom NAV ved NES, forteller en følgende:

«Den ansatte ved NAV hjelper meg med tiltakspenger og å sende forskjellige søknader» (*En deltaker*).

«De NAV-ansatte undersøker og gjør ting for deg liksom med en gang. De gir svar på alt som har med NAV å gjøre, som jeg lurer på da. Alt ifra bolig til tannlegehjelp til hva det skulle være liksom, og husleiegaranti for eksempel. Og konkret for min sak, ja så må de undersøke, og det gjør de. Og da vet du at når de har gjort det, så kommer de tilbake med tilbakemelding. Og da vet du at det stemmer, også» (*En deltaker*).

En annen deltaker ser at det også er begrensninger i den hjelpen NAV ved NES kan gi. De ikke har myndighet til å behandle søknader:

«Så her får man veiledning og får vite ting, hva man har krav på, sånne ting. Men så må man søke om det til sitt lokale NAV da. For de (NAV ved NES) kan jo ikke behandle noen ting for meg. Det eneste de kan gjøre er at de kan sende beskjed videre til mitt kontor (det lokale NAV). De som jobber her kan jo ikke behandle mine

søknader eller gi meg noe vedtak eller noe sànn. Så de kan jo egentlig bare gi meg råd. (...) Så jeg skulle ønske de kunne fått en litt større rolle, da, at de kunne gjøre mer enn bare å gi veiledning. For de er heldige de som bor i den bydelen (Sagene, vår kommentar), for de kan sikkert hjelpe dem selv. Men vi som tilhører andre kommuner og bydeler.. (...) De kommer ikke inn på meg i systemet, derfor får de ikke hjulpet meg, men må henvise meg videre» (*En deltaker*).

4.5 Samlokalisering og samarbeid mellom aktørene i pilotprosjektet

Dette temaet er delt i tre undertema: 1. Økt tilgjengelighet for NAV-tjenester, 2. Økt samarbeid mellom aktørene ved NES og 3. NAV ved NES som bindeledd til NAV lokalt.

1. Økt tilgjengelighet for NAV-tjenester

Terskelen for hjelp er vesentlig redusert når deltakerne får hjelp fra NAV med en gang ved at de er på stedet ved NES. NES, VO, de frivillige og deltakerne selv forteller at mange deltakere har dårlige erfaringer med NAV – både generelt og fra tidligere. Deltakerne opplever at deres respektive lokale NAV-kontor er vanskelig tilgjengelig. Det tar tid å komme seg til det lokale NAV-kontoret, man må ta fri fra jobben eller skolen, ofte en hel dag. To av deltakerne setter ord på sine erfaringer med manglende tilgjengelighet fra NAV lokalt:

«For når du ringer til NAV (lokalt) på telefon, så får du ikke snakke med din saksbehandler med en gang. Du må legge igjen en beskjed, også skal de ringe tilbake, og så.. det er jo en lang prosess. Og så er det noen som ringer, og noen som ikke ringer tilbake» (*En deltaker*).

«Jeg har brukt seks måneder med NAV (bydel). Det har ikke skjedd noen ting. Og det kommer aldri til å skje noe heller. For der blir saksbehandlerne byttet hele tida. Og det er nesten umulig å få møte med dem. Og når det blir et møte, skjer det ikke noe. Det er bare prat. De sier: «bare send søknaden», men så får du selvfølgelig avslag uten noen spesiell grunn» (*En deltaker*).

Alle parter, deltakerne selv, NES, NAV, VO og de frivillige framhever betydningen av at NES, NAV og VO er på samme sted, lokalisert i NES-senteret. De poengterer hvordan samlokaliseringen letter tilgjengeligheten for og med NAV-tjenester:

«All hjelp på ett sted letter tilgjengeligheten og gjør det enklere for deltakerne å få hjelp. Det å få hjelp fra NAV på stedet når man er der, - når man er klar – her og nå. Det er fryktelig krevende å forholde seg til så mange bydelskontor og NAV-konsulenter som hver enkelt av våre deltagere har» (*NES-ansatt*).

«Jeg må si at jeg synes det er utrolig positivt at deltakerne kan få hjelp for flere ting på ett sted. Det så viktig at de NAV-ansatte er tilgjengelige og man får dem i tale, og at man har alt på ett sted. For dette er folk som.. noen synes jo det er vanskelig bare å komme *hit*, ikke sant?» (*Frivillig*).

«Her kan du komme direkte rett inn til en NAV-ansatt og si: «Jeg har et problem. Jeg skulle ha gjort sànn og sànn. Hva gjør jeg?» Da får du svar med en gang, hva de kan

gjøre og hva du selv må gjøre. Det er så mye kortere vei (enn til NAV lokalt) at det kan ikke sammenlignes» (*Deltaker*).

De frivillige trekker også fram hvor viktig det er at det er de samme ansatte fra NAV som er tilgjengelige, og at det er samme person som er der fast en kveld i uken:

«Det er jo lav terskel for å ta opp ting når hun er her hver uke. Det er veldig positivt. Det gir kontinuitet» (*En frivillig*).

2. Økt samarbeid mellom aktørene ved NES

Samlokaliseringen av de ulike aktørene i lokalene til NES stimulerer til økt samarbeid mellom dem. Det å være i sammen bygning gir alle anledning til å bli kjent med hverandre og hverandres arbeidsområder. De fire aktørene kan samarbeide med deltakerne, med hverandre, og finne gode løsninger. De vektlegger også fordelene av at deltakerne slipper å fortelle sine historier på nytt og til mange ulike aktører og hjelpere.

En viktig side ved samarbeidet er at de ansatte ved NAV i mye større grad skal involveres i oppfølgingen av deltakerne. Samarbeidet skal ta en ny vending, framholder de ansatte ved NES. Blant annet skal måten de gjennomfører inntakssamtaler med nye deltakere, endres. De har planer om å ta i bruk BRIK, kartleggingsverktøyet som Kriminalomsorgen bruker.

Framover skal de NAV-ansatte delta i disse samtalene:

«Det kommer til å endre samarbeidet ganske drastisk nå ved at vi skal ta med NAV fra starten på kartleggingssamtaler. De er også veldig gode på kartlegging, har jeg fått vite. Så dette vil vi prøve ut framover. Jeg tror det er *nå* det spennende begynner» (*NES-ansatt*).

VO uttrykker også optimisme for det videre samarbeidet mellom alle involverte parter:

«Fint at man omsider begynner å snakke sammen, og at NAV-representantene her kan være mer proaktive og gå inn» (*VO-ansatt*).

En annen fra VO sier det slik:

«Jeg synes det fungerer veldig godt i det daglige at vi kan ha direkte kontakt med NAV. Når enkelte deltakere har hatt litt krise i forhold til sin NAV-rådgiver, har vi henvist dem umiddelbart til NAV her, og de har fått samtale. Og oppgaven har blitt løst, og problemene som den deltageren hadde. Så vi har hatt mange eksempler på at samarbeidet har fungert godt» (*VO-ansatt*).

De frivillige forteller at de er i gang med et positivt samarbeid med de ansatte ved NAV. De oppsøker dem for selv å få veiledning i økonomiske spørsmål. Slik kan de frivillige gi bedre veiledning til deltakerne. Dessuten kan de bli med deltakeren på møte med de NAV-ansatte:

«Det at jeg som frivillig og som jobber med gjeld da, kan være med deltakeren inn og samtale med de NAV-ansatte, gjør jo at man også kan være med på å forklare situasjonen litt. Så det er nyttig» (*En frivillig*).

En av de frivillige forteller at en av de NAV-ansatte ved NES har planlagt et samarbeidsmøte mellom en deltaker, personenes familie, den frivillige og den ansatte ved NAV:

«Da kan vi få til en avklaring, og da får man en *helhetlig* dialog» (*En frivillig*).

En av deltakerne framhever betydningen av at de ulike aktørene er samlokalisert slik at det blir et godt samarbeidsklima mellom dem. Vedkommende opplever at de NAV-ansatte er en del av miljøet ved NES:

«Det er nettopp det at du føler at de (NAV-ansatte) tilhører her, liksom. De jobber FOR deg, sånn som de andre gjør her. Altså de blir som en del av Røde Kors da. Og da blir det som en enhet, liksom» (*En deltaker*).

De ansatte ved NAV etterlyser mer samarbeid med NES og VO om den enkelte deltaker. Slik de ansatte ved NAV erfarer det er det for sjelden at de ulike aktørene diskuterer sammen:

«Det er for sjelden at flere som jobber på NES, vi og voksenopplæringen sitter og diskuterer hvordan skal vi hjelpe denne personen til å komme videre. Sånn som vi ellers gjør i ansvarsgruppemøter. Der vi tar inn fagpersoner og diskuterer hvordan man skal få dette videre. Det har jo ikke skjedd én gang» (*Ansatt NAV*).

Funnene viser at samarbeidet mellom de ulike aktørene ved NES er i en positiv utvikling på flere områder. Samtidig synes samarbeidet mellom flere aktører rundt den enkelte deltaker å være mangelfull og har behov for å videreutvikles og styrkes.

Samarbeidet ut mot fengslene om og når innsatte som skal løslates, er også mangelfullt. De NAV-ansatte forteller at de tok kontakt med et utvalg fengsler som har innsatte fra Oslo-regionen, tidlig i prosjektfasen. De informerte om pilotprosjektet og inviterte seg selv på besøk i fengslene. Hensikten var å etablere kontakt med innsatte som de kunne bli kjent med før løslatelse og fortsette oppfølgingen etter løslatelse. De NAV-satte forteller at selv om noen fengsler ga uttrykk for interesse for initiativet deres, har det ikke kommet noe konkret ut av det.

Ønsket om et tidligere samarbeid med Kriminalomsorgen og fengslene gjelder også for de ansatte ved VO. Samarbeidet eksisterer, om enn noe redusert på grunn av manglende ressurser til fremstilling, permisjon og besøk av potensielle deltakere. Ansatte ved VO fremholder at deltakerne som er hos dem har og få de rettigheter de skal ha. VO strekker seg langt for å utvikle individuelle og tilpassete løp for deltakerne. De utøver stor grad av fleksibilitet og tilrettelegging. Deltakere i NES har anledning til å komme direkte og umiddelbart inn ved VO

om de skulle ønske det. Deltakerne kan da følge enkeltfag samtidig som de er i arbeidstrening ved NES. VO har utfordringer med yngre deltakere i aldersgruppen 18-20 og hvordan ivareta «Ungdomsretten» til å kunne ferdigstille videregående skole frem til fylte 25 år.

3. NAV ved NES som bindeledd til NAV lokalt

En viktig side ved at NAV er lokalisert i bygget ved NES, er at de kan fungere som bindeledd til NAV lokalt. Dette momentet trekkes fram av NES, VO, frivillige og deltakerne:

«Så det at vi har NAV inne i bygget og de kan være bindeleddet opp imot det lokale NAV, er svært positivt. Enda bedre hadde det vært om vi hadde et NAV som og hadde hatt saksbehandlingsansvar utover det som bare Bydel Sagene tilsier i dag da. Så det er jo drømmen» *(NES-ansatt)*.

«Jeg syns vi har fått bra hjelp fra NAV her, fordi hun blir med til bydels-NAV, og hun har vært med i møter og hjulpet direkte inn mot både ekstern arbeidsgiver og mot bydels-NAV. Og hun kjenner jo min kobling (deltaker) godt herfra. Bedre enn stressa saksbehandlere ute, tror jeg. Hun kan tolke og oversette rutiner. Ikke sant, for en bruker som ikke er detaljkjent med alle krav, så kan hun hjelpe NAV ute til å forstå situasjonen, tror jeg. Så hun har hjulpet som et sånt bindeledd der» *(En frivillig)*.

Deltakerne bekrefter også at de ansatte ved NAV ved NES fungerer som et viktig bindeledd til NAV lokalt:

«Den NAV-ansatte ved NES kan ta kontakt med det lokale NAV-kontoret mitt, og det gjør at jeg får bedre hjelp derfra også. Det har også vært samarbeid mellom NES og NAV her og NAV lokalt om min arbeidstrening» *(En deltaker)*.

«Den NAV-ansatte ved NES mente at saken min er rett og slett feilbehandlet av NAV lokalt. Hun har sagt at hun skal avtale tid for et møte med NAV lokalt. Så hun skal være et sånt mellomledd mellom oss og NAV der, og hun skal bli med på møtet. Ellers er det ikke noen vits. For hun kjenner min situasjon nå, og det var veldig enkelt for henne å finne ut. Men hvordan de NAV lokalt kommer å klare og svare henne - det kommer til å bli vanskelig å motsi henne» *(En deltaker)*.

«Det er veldig vanskelig å kunne stole på andre instanser og NAV utenfor da, slik som henne (på det lokale NAV) som jeg har hatt da. Jeg har hatt med folk herfra (NAV ved NES) og opp dit, fordi at jeg ikke har giddet å være der alene, fordi at jeg har ikke følt at jeg får den hjelpa jeg trenger. Bare for å ha støtte der oppe da, for at de (på det lokale NAV) skal vite at jeg snakker sant, og da føler jeg at de kanskje snakker litt mer sant de også. For så lenge det er kollegaer til kollegaer, så får jo de et klart svar da. Men jeg som er utenfor, meg vil de ikke gi noe ordentlig svar» *(En deltaker)*.

En deltaker skulle ønske at flere fra NAV kunne vært lokalisert ved NES:

«Det skulle vært flere av dem fra NAV her. Det skulle vært et par stykker på en gang, og de skulle vært her oftere. De skulle vært her hver dag» *(En deltaker)*.

Kapittel 5: Diskusjon

I kapittel 4 beskrev vi det analysearbeidet som ga grunnlag for studiens funn. Vi gjorde oppmerksom på at fremstillingen i kapittel 4 ville romme mer data, og slik sett mer kunnskap, enn det som kan relateres til de forskningsspørsmålene som studien stiller. I dette kapittelet vil vi søke å diskutere forskningsspørsmålene som er basert i målsettingen for den forskningsbaserte evalueringen. Hensikten er todelt:

1. Evaluere om delmålene for pilotprosjektet er nådd. Dette evalueringspunktet vil bli belyst gjennom fem grupper av deltakere i pilotprosjektet: 1. Deltakere, 2. Ansatte NES, 3. Frivillige NES 4. Ansatte NAV, Bydel Sagene og 5. Ansatte Oslo Voksenopplæring. Fokus og konklusjon for denne delen av evalueringen vil være i hvilken grad deltakerne i de fem gruppene har erfart at delmålene for pilotprosjektet er oppnådd eller ikke.
2. Beskrive mulige løsninger på utfordringer knyttet til rettigheter og muligheter med å gjennomføre relevant opplæring. Dette punktet vil bli belyst gjennom deltakerne i de fem overnevnte gruppene erfaringer med pilotprosjektet. Evalueringspunktet vil konkludere med en skriftlig fremstilling i sluttrapporten av mulige løsninger knyttet til de nevnte utfordringene.

I det følgende diskusjonskapittelet blir studiens funn relatert til studiens forskningsspørsmål, teori og tidligere forskning. Diskusjonen presenteres gjennom *to* områder:

Område 1: Grad av delmåloppnåelse: Dette området søker å besvare forskningsspørsmål 1: Beskrive, utforske og evaluere om og i hvilken grad deltakerne i de fem gruppene har erfart at delmålene for pilotprosjektet er oppnådd eller ikke. Pilotprosjektets delmål har vært: Å bidra til å sikre tett individuell og psykososial oppfølging etter løslatelse knyttet til overgangen fra fengsel til oppfølging i bydel/egen bolig og: At innsatte/løslatte gjennom råd og veiledning av NAV-veilederne får hjelp med å gjenoppta/etablere kontakt med sitt lokale NAV-kontor, fastlege, utdanningsinstitusjon og/eller arbeidsgiver, familie, nettverk eller andre aktører for å ivareta forhold knyttet til utdanning, arbeid, økonomi, rus og helse. Hva har bidratt til at delmålene er blitt oppnådd – eventuelt ikke? Hvilke faktorer har spilt inn eller vært avgjørende for at delmålene er blitt oppnådd eller ikke?

Område 2: Løsninger på mulige utfordringer: Dette området søker å besvare

forskningsspørsmål 2: Beskrive mulige løsninger på utfordringer knyttet til rettigheter og muligheter med å gjennomføre relevant opplæring. Pilotprosjektets delmål har vært: Å dokumentere utfordringer knyttet til rettigheter og muligheter med å gjennomføre relevant opplæring, og belyse mulige løsninger på disse utfordringene. Hvilke utfordringer er det mulig å identifisere knyttet til deltakernes rettigheter og muligheter for å gjennomføre relevant opplæring? Hvordan har det vært mulig å løse disse utfordringene – eventuelt hva har bidratt til at de ikke har vært mulig å løse?

5.1 Grad av delmåloppnåelse

Å bidra til å sikre tett individuell og psykososial oppfølging etter løslatelse knyttet til overgangen fra fengsel til oppfølging i bydel/egen bolig, og at innsatte/løslatte gjennom råd og veiledning av NAV-veilederne får hjelp med å gjenoppta/etablere kontakt med sitt lokale NAV-kontor, fastlege, utdanningsinstitusjon og/eller arbeidsgiver, familie, nettverk eller andre aktører for å ivareta forhold knyttet til utdanning, arbeid, økonomi, rus og helse.

Studiens funn viser at deltakerne i pilotprosjektet er løslatte som allerede er en del av tilbudene knyttet til NES og VO. Studien viser til utfordringer i samarbeidet mellom aktørene i pilotprosjektet og Kriminalomsorgen. Særlig gjelder dette å legge til rette for og planlegge for personer som løslates. For mange personer blir løslatt uten at det finnes et tilbud eller fagpersoner som evner å fange dem opp. Mange løslatte opplever plutselig å stå på utsiden «med en plastpose i hånden». Det er viktig å understreke at dette ikke gjelder alle løslatte. Samtidig beskriver alle deltakerne i pilotprosjektet at glippsonen fortsatt eksisterer i fra løslatelse til forvaltning av frihet. Det finnes erfaringer både fra ansatte i NAV, NES og VO for å redusere antallet løslatte som «glipper». Det er mulig og krever andre og tettere samarbeid mellom aktørene i pilotprosjektet, Kriminalomsorgen og andre offentlige tjenester som arbeider i soningsanstalter.

Når det gjelder løslatte deltakere som allerede er i pilotprosjektet, ser det ut til at disse får god, individuell og psykososial oppfølging gjennom de ulike tiltakene som tilbys. De fleste har et sted å bo. Deltakerne har aktiviteter å gå til gjennom arbeid i kafeen eller i sykkelverkstedet på NES. De som ønsker det, får videregående opplæring gjennom VO. Deltakerne får hjelp av de NAV-ansatte til å få tilgang til NAV-tjenester de har krav på. Det gjelder først og fremst økonomisk støtte. De får bistand av frivillige til psykososiale samtaler, sosiale aktiviteter og/eller økonomisk rådgivning. Funnene fra de løslatte deltakerne viser at de er meget godt

fornøye med tilbudene og med samarbeidet med de NAV-ansatte ved NES. På denne bakgrunn vurderer vi at pilotprosjektets delmål er nådd på flere områder. Vi vil framheve at forhold knyttet til det å ha bolig, jobbtrening, videregående opplæring, psykososial støtte og økonomi synes å være ivaretatt for deltakerne. Disse forholdene er vektlagt som avgjørende momenter i en helhetlig oppfølging av personer med rusvansker som skal tilbake til samfunnet etter soning (Andvig mfl. 2016; Bahr, 2015; Denney mfl., 2014; Kendall mfl., 2018). Å ha sin egen bolig og klare å bo der, er en forutsetning for å etablere et hverdagsliv og orientere seg mot arbeid, utdanning og opplevelse av tilhørighet i samfunnet etter løslatelse (slett: Andvig, mfl. 2016; Denney mfl. 2014).

Vi vil peke på at det å delta i arbeidsrelaterte aktiviteter og/ eller skolegang på NES/VO ses på av mange som et gode og som noe verdifullt. Å delta i slike aktiviteter representerer en kilde til egenverd, følelse av kontroll og kompetanse. Når man har skole- og/eller arbeidsrettede aktiviteter å gå til, er man noe i kraft av dette. Å møte forventninger fra andre om at man klarer arbeidsoppgaver og at man fungerer i ulike sammenhenger, framstår som betydningsfullt i recoveryprosesser og er med på å gi livet mening (Andvig, mfl. 2016). Deltakerne som har arbeidstrening på NES og/ eller som tar videregående opplæring på VO, møter der til faste tidspunkt. Flere deltakere vektla hvor viktig det var å komme til NES daglig og være del av et sosialt fellesskap. På NES og VO møter deltakerne en annen type fellesskap og samværsformer enn i rusmiljøet og/eller fengselsmiljøet. De får mulighet til å få nye venner og bli kjent med arbeidskamerater. En rekke forskere har dokumentert at det kan være en utfordring å finne rusfrie venner etter soning (Andvig, mfl. 2016; Bahr, 2015; Denney mfl. 2014). Regelmessig frammøte og deltakelse på NES og VO kan hjelpe deltakerne å strukturere hverdagen og få en opplevelse av mestring. De får faste rammer og rutiner å forholde seg til, noe som kan ha stor betydning for opplevelsen av kontroll på livet. Det å møte opp regelmessig og delta i et arbeidsfellesskap kan hjelpe deltakere ut av isolasjon, gjenskape døgnrytme og lage rammer i livet som tidligere har vært ustabil.

Det er betydningsfullt at deltakerne får den økonomiske støtten de har krav på gjennom NAV-tjenesten på NES. En rekke studier dokumenterer hvor viktig det er at folk som kommer ut av fengsel, har en personlig økonomi uten altfor store bekymringer (Andvig, mfl. 2019; Pogrebin mfl. 2014). Økonomiske problemer og gjeld kan i seg selv være en risikofaktor både for fortsatt kriminalitet og for tilbakefall til rus (Andvig, mfl. 2019; Olesen, 2016; Pogrebin mfl. 2014). De frivillige forteller om viktigheten av at de får veiledning fra de NAV-ansatte slik at de frivillige kan gi enda bedre bistand knyttet til deltakernes økonomi og gjeld. Økonomisk

veiledning og etablering av gjeldsordninger har vist seg å være svært betydningsfulle tiltak for tidligere straffedømte (Holte, 2016; Andvig mfl., 2019).

Oppfølgingen knyttet til deltakernes helseforhold, ser til en viss grad ut til å være ivaretatt, for eksempel ved at deltakere får etablert kontakt eller får følge til lege og tannlege. Mens personer med rusproblemer ser ut til å være mangelfullt ivaretatt i pilotprosjektet, Dette temaet vil vi adressere senere i drøftingen.

Samlet sett finner vi at samarbeidet om deltakerne mellom de ansatte ved VO, NES og NAV, ser ut til å utvikle seg i positiv retning. Den fysiske nærheten og kontakten mellom dem gjør at de kan henvise deltakere til hverandre, avhengig av deltakerens behov. Samlokaliseringen bidrar til at deltakere som trenger NAV-tjenester, raskt får kontakt med NAV-ansatte.

Deltakere som ønsker å ta utdanning, får raskt kontakt med VO. Det er også svært positivt at de får økonomisk veiledning av frivillige som har kompetanse på feltet, i tillegg til muligheter for psykososial oppfølging. Bruk av likemannsarbeid og frivillige hjelpere har vist seg å være en vellykket strategi for hjelp til personer i den aktuelle målgruppen (Schafft mfl., 2013).

Uformelle hjelpere kan fungere som brobyggere til nye kontakter og kontaktarenaer. Det bør fremheves samarbeidet mellom frivillige i NES og de ansatte i NAV.

Funnene fra studien vår dokumenterer at de NAV-ansatte ved NES kjennetegnes av god tilgjengelighet, og at deltakerne får tydelig, konkret og rask respons. De NAV-ansatte gjør en viktig jobb med å hjelpe deltakerne med å få tilgang til ulike tjenester. De ansatte utgjør et viktig bindeledd til deltakernes lokale NAV-kontorer. Det synes å ha avgjørende betydning at de NAV-ansatte bistår og hjelper deltakerne med å finne frem og fylle ut skjemaer i det digitale mangfoldet som NAV som organisasjon representerer. Vår studie viser at de fem gruppene fremholder at mange deltakere har begrenset kompetanse og muligheter for å løse den digitale kontakten med NAV og andre offentlige instanser. Deltakerne har tidligere erfaringer med at det er vanskelig tilgjengelighet til deres lokale kontor og lang saksbehandlingstid. Det er problemer med å finne fram på digitale plattformer, og vedtak er vanskelig å forstå. Studien vår viser at deltakerne har gjort andre erfaringer med hjelp fra de NAV-ansatte ved NES som kan være tett på i å støtte og hjelpe deltakerne. De nevnte funnene er i tråd med andre og tilsvarende studier om og med NAV (Kommunerevisjonen, 2017 og 2019; Lundberg 2018; Vågengutvalget 2014; Grødem et al. 2014; Lundberg & Syltevik, 2013). Samtidig viser vår studie at de NAV-ansatte bidrar til å hjelpe deltakerne til å opprette kontakt med sitt lokale NAV-kontor. Dette er deltakerne meget fornøyd med. Det er en praktisk og organisatoriske utfordring at mange av deltakerne har bostedsadresse i andre

bydeler og kommuner enn den de NAV-ansatte i pilotprosjektet dekker. Det er også en organisatorisk utfordring som viser seg i vår studie. I pilotprosjektet er de NAV-ansatte en del av det kommunale NAV. Dette stiller utfordringer både for NAV som organisasjon og mulighetene for aktørene i pilotprosjektet til å dekke glippsoner. Dette gjelder særlig i forhold til å være behjelpelig med bolig, økonomisk stønad og opplæring og utdanning.

Praktiseringen av Lov om sosiale tjenester synes å være skjønnsbasert. Deltakerne tilhørere 15 ulike bydeler samt andre kommuner og erfarer at de får ulike vurderinger på sine søknader om økonomisk sosialhjelp. Dette gir ulike muligheter og begrensninger. Et eksempel kan være at et NAV-kontor innvilger stønad til månedskort, Pc og bøker der andre deltakere får avslag og må betale dette av et livsopphold på 7300,-. Det kan være svært ulike praksiser. Dette kan gi store utslag i deltagerens motivasjon, og kan være bidragsyter til at de ikke klarere å stå i et tiltaksløp.

Funnene fra vår studie samstemmer med funn fra tidligere studier, bl.a. Schafft mfl. (2013). I deres studie vises det til at ifølge loven kan flere NAV-kontor samtidig ha ansvar for ulike forhold rundt den enkelte innsatte. Oppholdskommune forut for innsettelse er ansvarlig for sosiale tjenester under straffegjennomføringen. I noen tilfeller vil arrestasjonskommune kunne ha dette ansvaret. Etter soning vil tilflyttingskommune overta ansvaret. Dette kan være en annen enn oppholdskommune før innsettelse. Schafft mfl. (2013) fremholder at oppsplittelsen av ansvar mellom ulike NAV-kontor kan vanskeliggjøre forberedelsen og gjennomføringen av en god overgang fra fengsel til frihet.

Vi vurderer betydningen av samlokalisering av aktivitetene knyttet til NES, VO og NAV, som avgjørende for at delmålene i all hovedsak er blitt nådd. Studien vår dokumenterer at samlokalisering skaper gode muligheter for tverrorganisatorisk samarbeid. Den fysiske nærheten de ulike aktørene får til hverandre, skaper kontakt og kommunikasjon mellom dem. Andersson og kolleger (2011) definerer samlokalisering som at ulike aktører fra ulike organisasjoner er lokalisert i samme bygning. De framholder at samlokalisering er en avansert samarbeidsform som fremmer kommunikasjon mellom partene. Forfatterne peker også på fordelene ved at samlokalisering kan fungere som et felles mottak og/eller inngang for klienter til ulike tjenester. Vår studie viser også at samlokaliseringen i NES har ført til en felles inngang for deltakerne og slik gitt dem tilgang på ulike tjenester, utdanning og arbeidstrening. Samtidig kan det være viktig at ansatte i NAV blir flinkere til å jobbe på ulike steder (fengsel, hjemmebesøk). Løsningen er ikke alene at alle skal være samlokalisert med NAV.

Studien viser at mangelfull dialog mellom de ulike aktørene (NES, VO og NAV) har kommet til å prege pilotprosjektets første fase. Dette har forsinket prosjektets (oppstart, fremdrift, utvikling og samarbeidsforhold mellom de nevnte aktører. Andersson mfl. (2011) peker på at mangelfull dialog mellom partene er en barriere som ofte gir motsetninger knyttet til partenes roller og ansvar i et samarbeid. Manglende dialog bidrar til ulike syn på hensikten med samarbeidet. Når man begynner å kommunisere med hverandre, slik aktørene (NES, VO og NAV) i skrivende stund er i ferd med, øker kunnskapen om hverandre. Det utvikles gjensidig forståelse og respekt som fremmer samarbeidet og samhandlingen.

Anderson og kolleger (2011) peker også på hvor viktig det er å utvikle tillit mellom ulike organisasjoner og aktører som er involvert i et samarbeid. Forfatterne framhever at tillit utvikles som et resultat av kommunikasjon mellom partene. De poengterer at det tar lang tid å etablere tillit, og den kan ødelegges svært raskt. Det synes derfor viktig å bruke tid på å bygge tillit mellom alle de fem aktørene i pilotprosjektet. Vår studie fremholder også betydningen av å ha kontinuitet i hvem som deltar i samarbeidet. Studien dokumenter den betydning både deltakerne og de frivillige vektlegger knyttet til å utvikle og ha tillit til de NAV-ansatte ved NES, og hvor viktig det er å bli kjent og møte de samme fagpersonene fra NAV hver gang. Betydningen av tillit mellom hjelpere og hjelpesøkende er også vektlagt i rapporten «En ny rolle for NAV i fengsel» (Schafft mfl, 2013). Det å bygge tillit mellom NAV-veilederne og de innsatte, ble av forfatterne vurdert som en forutsetning for at innsatte skal kunne uttrykke sine hjelpebehov, inngå i et samarbeid og legge planer for framtiden sammen med NAV-veilederen. Det økte samarbeidet mellom aktørene (NAV, NES og VO) i vår studie, bidrar også til at deltakerne slipper å måtte fortelle sin historie om igjen til stadig nye fagpersoner. Det styrker tillit og relasjonen mellom deltaker og hjelper (Falck, 2015; Schafft mfl. 2013). Sistnevnte framhever betydningen av at de ansatte i NAV er tålmodige, lyttende og menneskelige og kan bli med de innsatte på møter og til ulike avtaler. Det samme fremholder deltakerne i vår studie som viktige faktorer. Vår studie viser også til nødvendigheten av å jobbe oppsøkende og ha en fleksibel arbeidsmåte. Det framholdes at man ikke kan sitte på et kontor og vente på å bli kontaktet. Fagpersonene bør drive aktivt oppsøkende arbeid og ferdes i miljøet til daglig. Dette poenget ble sterkt vektlagt av alle aktørene i pilotprosjektet.

5.2 Løsninger på mulige utfordringer knyttet til utdanning

Å dokumentere utfordringer knyttet til rettigheter og muligheter med å gjennomføre relevant opplæring, og belyse mulige løsninger på disse utfordringene.

Vår studie viser at enkelte deltakere får videregående opplæring gjennom VO mens de fremdeles er under soning. Det innebærer at det allerede foregår et visst samarbeid mellom Kriminalomsorgen og VO på NES. Samtidig viser vår studie at det er store utfordringer og mange muligheter knyttet til pilotprosjektets samarbeid med Kriminalomsorgen. Systematisk planlegging av oppfølging etter soning som starter før løslatelse, er mangelfull. Studien viser at overgangen fra fengsel til oppfølging i bydel og/eller egen bolig bør adresseres i det fremtidige samarbeidet. Som studien viser, er deltakergruppen i pilotprosjektet personer som er etablert i NES og befinner seg utenfor glippsonen. Både de ansatte i NAV, NES og VO fremholder betydningen av et tidligere og tettere samarbeid med Kriminalomsorgen for å kunne gi et optimalt tilbud til personer som løslates og kan komme tilbake å befinne seg i glippsonen. Det krever samarbeid, samhandling og koordinering med Kriminalomsorgen før løslatelse. Vår studie viser at deltakere ved VO får og sikres de rettigheter de skal ha til opplæring. Opplæringsløpet tilpasses den enkelte og utformes i samhandling med de andre aktørene, særlig med NES. VO strekker seg langt for å utvikle individuelle og tilpassete løp for deltakerne. De utøver stor grad av fleksibilitet og tilrettelegging. Deltakere i NES har anledning til å komme direkte og umiddelbart inn ved VO om de skulle ønske det. Deltakerne kan da følge enkeltfag samtidig som de er i arbeidstrening ved NES. VO har utfordringer med yngre deltakere i aldersgruppen 18-20 og hvordan ivareta «Ungdomsretten» til å kunne ferdigstille VGS frem til fylte 25 år i tråd med Opplæringsloven.

De ansatte ved NAV har forsøkt å etablere kontakt med flere fengsler i Østlandsområdet. Hensikten var å etablere kontakt med innsatte og deres fengselskontakt slik at oppfølgingen etter soning kunne planlegges i god tid før løslatelse. Selv om fengslene var positive, viste det seg vanskelig å få til et konkret samarbeid - når det kom til praktisk handling. Det viser seg i vår studie bl.a. ved at NAV-ansatte er overasket over at de ikke har fått forespørsler fra deltakere om hjelp til bolig.

Et område som, ifølge vår studie, vanskeliggjør samarbeid om oppfølging fra fengsel til kommune/bydel, er løslatelser som skjer plutselig og uten forberedelse. Det gjelder særlig for personer som har sittet i varetekt. Denne problemstillingen dokumenteres også i rapporten om prosjekt Ung Ut (Kriminalomsorgen et al., 2017). Når innsatte løslates på få timers varsel, blir det uforutsigbart både for den innsatte, for fengselet og for hjelpeapparatet ute. Ingen har da

ansvar for å følge opp eller å ta kontakte med den løslatte. Vedkommende befinner seg da midt i glippsonen uten planer for hvor personen skal sove eller skaffe penger til mat. I slike tilfeller er ofte løsningen enkel og dramatisk; utøve kriminalitet som gir penger.

Et annet område knyttet til pilotprosjektet som kan skape vanskeligheter med å etablere samarbeid mellom kommunale/bydelers instanser og fengsel, kan være ulike forståelser og prioriteringer av den innsattes/den løslattes behov for oppfølging etter soning.

Vanskelighetene kan også ha sammenheng med mangelfull kjennskap til hverandres ulike organisering. For fengselsansatte kan det være utfordrende å forstå NAV's organisering, noe som vanskeliggjør det å etablere kontakt og samarbeid. NAV er som regel ulikt organisert i hver enkelt kommune/bydel. Tjenestene er ofte oppdelt i spesialiserte fagområder med hver sine ansvarsområder. Dette gjør NAV-tjenestene både vanskelig å forstå og finne fram i, både for deltakere og samarbeidspartnere (Schafft mfl. 2013; Falck, 2015).

Studien til Hansen og Bjørkquist (2017) rapporterer også at samordning mellom fengsel og tjenesteapparatet ute er vanskelig. Årsaken mener de er at de ulike virksomhetene kun tar ansvar for sin del av tjenestene. De foreslår at samarbeidet må organiseres slik at alle tjenester kan utveksle erfaringer og delta i en felles planlegging. En løsning kan være å etablere en form for nettverksorganisering der nettverket tar ansvar for helheten og samarbeider gjennom hele soningsforløpet.

Vår studie viser en tredje utfordring basert i pilotprosjektet. Det gjelder en manglende oppfølging av deltakere som har rusvansker. Funnene våre tyder på at deltakere som har rusvansker eller er i aktiv rus, ikke får et fullverdig og helhetlig tilbud. Når deltakere ruser seg, får de ikke delta i aktivitetene ved NES. Faren er da at de blir borte fra tiltaket over tid og uten annen oppfølging. Denne problemstillingen reises både av de ansatte ved NAV og ved NES. Internasjonale oversiktsstudier (Bahr, 2015; Kendall mfl. 2018; Schlager, 2018) dokumenter betydningen av at oppfølgingsarbeidet etter løslatelse har fokus på personens eventuelle rusproblemer. Studiene framhever at det ofte er behov for langvarig samarbeidsbasert oppfølging knyttet til personer som har rusproblemer.

Vi vil framheve at en langvarig samarbeidsbasert oppfølging av personer med rusproblemer, ofte omfatter oppfølging til det å klare å bo og beholde boligen over tid. Det er ikke nok å ha fått tildelt bolig. Ofte trenger de støtte og veiledning relatert til ivaretagelse av praktiske forhold i boligen som rengjøring, matlaging, ordninger for betaling av husleie etc. (Andvig, mfl. 2016; Kendall, mfl. 2018; Martin, 2011). I et slikt samarbeid må de Nav-ansatte og/ eller

andre hjelpere ha mulighet til være tett på og tilgjengelig overfor personen ved behov. Det kan være viktig å tilby samtaler, gjerne inspirert av motiverende intervju, om emosjonelle og sosiale forhold knyttet til hverdagsliv, rusutfordringer og skadereduksjon relatert til rusadferd. For eksempel kan det være viktig å adressere forhold som hvordan unngå utkastelse og ha et godt forhold til naboer (Andvig, Sælør & Ogundipe, 2018). Dette kan være samtaler som kanskje ikke ivaretas av de frivillige. For å sikre tett oppfølging av personer som trenger oppfølging til å klare å bo, er det viktig å etablere samarbeid med hjelpeapparatet i den aktuelle bydelen eller kommunen.

Samtidig vil vi peke på potensialet for bedre oppfølging av deltakere med rusproblemer nå som aktørene har begynt å samarbeide mer systematisk. I skrivende stund deltar de ansatte ved NAV i kartleggingssamtaler med nye deltakere ved NES. Dette åpner for muligheter for at deltakernes rusutfordringer adresseres i større grad. Når de NAV-ansatte kommer inn ved mottakelsen av nye deltakere, gir det også muligheter for større kontinuitet i oppfølgingen av hver enkelt deltaker. Studien vår viser at det er avgjørende at de NAV-ansatte får muligheter til å bli kjent med nye deltakere allerede ved innkomst. Det muliggjør at de ansatte ved NAV kan delta i et samarbeid med de ansatte ved NES, VO og de frivillige. Et slikt samarbeid har potensiale i seg til å tilby en mer helhetlig oppfølging for den enkelte deltaker. Betydningen av kontinuitet i oppfølgingen etter løslatelse, med de samme hjelperne over tid, framheves både i norske studier (Neumann & Pettersen, 2013; Falck, 2015; Kriminalomsorgsdirektoratet m.fl., 2017) og i internasjonale studier (Denney mfl., 2014; Bahr, 2015; Kendall mfl., 2018). Kendall og kolleger framhever også saksbehandlers mellommenneskelige ferdigheter som en viktig sosial faktor i oppfølgingsarbeidet.

Basert i vår studie er det grunnlag for å oppfordre til et mer fast, systematisk og strukturert samarbeid mellom de ulike aktørene på Nettverk etter soning om og med den enkelte deltaker. Det kunne være en mulighet å etablere og utvikle faste samarbeidsmøter mellom deltakeren og aktuelle hjelpere, slik de ansatte ved NAV etterlyser. Det vil også kunne være en mulighet at de NAV-ansatte intensiverer veiledningen til de frivillige. På denne måten kan de frivillige i enda større grad bistå deltakere med digitalt arbeid. Dette er en kompetanse som er sårt tiltrengt blant deltakerne. Slik kan de ansatte ved NAV prioritere oppfølging av deltakere med rusutfordringer samt personer som skal løslates og trenger oppfølging.

Kapittel 6: Konklusjoner og anbefalinger

I det følgende vil vi fremstille noen tabloide konklusjoner og anbefalinger basert i funnene i studien. Pilotprosjektet viser så langt at det er på vei mot god måloppnåelse. Deltakerne i studien er godt fornøyd relatert til studiens forskningsspørsmål: 1. Evaluere om delmålene for pilotprosjektet er nådd ved å bidra til å sikre tett individuell og psykososial oppfølging etter løslatelse knyttet til overgangen fra fengsel til oppfølging i bydel og/eller egen bolig. Videre at innsatte/løslatte gjennom råd og veiledning av NAV-veilederne får hjelp med å gjenoppta/etablere kontakt med sitt lokale NAV-kontor, utdanningsinstitusjon og/eller arbeidsgiver samt andre aktører for å ivareta forhold knyttet til utdanning, arbeid, økonomi, rus og helse. 2. Å dokumentere utfordringer knyttet til rettigheter og muligheter til å gjennomføre relevant opplæring, og belyse mulige løsninger på disse utfordringene.

Ansatte ved NAV, NES og VO ser forbedringsmuligheter som kan utøkes ved å:

1. Videreutvikle og styrke et fast og regelmessig samarbeid mellom NAV, NES og VO på et overordnet og konkret nivå. Utvide målgruppen til deltakere før løslatelse, samt vurdere opprettelse ansvarsgrupper rundt hver deltaker allerede ved inntakssamtale.
2. Kriminalomsorgen bør medvirke i alt samarbeid for å nå målgruppen av deltakere i glippsonen knyttet til planlegging og oppfølging før løslatelse. Ansatte fra NAV, NES og VO må kunne møte innsatte under soning for å etablere samarbeidsrelasjoner.
3. Samarbeidet mellom VO, NES og NAV gjør at deltakerne får oppfylt sine rettigheter og muligheter for relevant opplæring. VO søker å utforme relevante opplæringsløp som kan tilrettelegges individuelt og lokalt. VO ønsker å komme enda tidligere i kontakt med potensielle deltagere i NES gjennom fremstilling, permisjon og besøk av personer under soning. VO evner å ivareta at deltakerne i NES sikres sine rettigheter til opplæring. Opplæringsløpet søkes tilpasses den enkelte og utformes i samhandling med NES, NAV og andre samarbeidspartnere. Voksenopplæringen reguleres av Lov om grunnskolen og den videregående opplæringen (Opplæringsloven). VO bistår Kriminalomsorgen med å gi karriereveiledning og tilpasser opplæringstilbudet til deltakerne. Hovedtyngden av deltakerne får opplæring i yrkesrettede utdanningsprogram og fellesfagene på videregående skole. Ansatte ved VO fremholder at deltakerne som er hos dem har og få de rettigheter de skal ha. VO strekker seg langt for å utvikle individuelle og tilpassete løp for deltakerne. De utøver stor grad av fleksibilitet og tilrettelegging. Deltakere i NES har anledning til å komme direkte og umiddelbart inn ved VO om de skulle ønske det. Deltakerne kan da følge

enkeltfag samtidig som de er i arbeidstrening ved NES. VO har utfordringer med yngre deltakere i aldersgruppen 18-20 og hvordan ivareta «Ungdomsretten» til å kunne ferdigstille videregående skole frem til fylte 25 år i tråd med Opplæringsloven.

4. De ansatte i NAV bør være representert ved NES flere kvelder i uken for å nå deltakere og frivillige, samt å oppøve deltakernes digitale kompetanse.
5. De ansatte i NAV bør gis fullmakt til å arbeide med personer og saker utenfor Bydel Sagene f.eks. ved å søke om bolig, økonomi, arbeid, utdanning før løslatelse. Samarbeidet mellom ansatte i NAV som arbeider i soningsanstalter og NAV-ansatte som arbeider i kommuner/bydeler bør forbedres og styrkes for å kunne nå målgruppen. Til tider er dette samarbeidet mangelfullt og krevende å få etablert og utviklet. Dette stiller utfordringer både for NAV som organisasjon og mulighetene for aktørene i pilotprosjektet til å dekke glippsoner. Dette gjelder særlig i forhold til å være behjelpelig med bolig, økonomisk stønad og opplæring og utdanning. Praktiseringen av Lov om sosiale tjenester synes å være skjønnsbasert og deltakerne erfarer at de får ulike vurderinger på sine søknader om økonomisk sosialhjelp avhengig NAV-kontor.
6. Oppfølging knyttet til målgruppens helseforhold, særlig rusproblemer, bør utøkes og intensiveres gjennom et bredere samarbeid mellom kommuner/bydeler og aktørene i prosjektet.
7. Det er ønskelig at alle aktører kan komme i kontakt med fremtidige deltakere under og før soning avsluttes for å legge til rette for både bolig, psykososial oppfølging samt utdanning og opplæring. Samarbeidet med Kriminalomsorgen bør styrkes og utvides.
8. De ansatte ved NAV opplevde at de ikke når den definerte målgruppen i pilotprosjektet. De er bekymret for manglende oppfølging av personer som kommer rett ut fra varetekt og /eller soning. De ønsker å arbeide mer helhetlig med personer som kommer ut av fengsel med rusproblemer – og før de løslates. Denne gruppen faller ofte mellom alle stoler og ikke får den hjelpen de har behov for. De NAV-ansatte ønsker å komme inn i tidligere relatert til rusproblematikk, psykisk helse, bolig, arbeid/utdanning osv.
9. Det siste halvåret av pilotprosjektet kan fokusere sterkere på målgruppen: Personer med rusproblemer med et funksjonsnivå som gjør det mulig for dem å være deltakere i NES. NAV, VO og NES bør utvikle hvordan man i samarbeid skal kunne arbeide med deltakere i NES får «tilbakefall» relatert til rusvansker.

Referanser

Ahlström, R., & Edström, S. (2015). *Överskuldsetting och ohälsa. En studie av hur långvarig överskuldsetting kan påverka den psykiska och fysiska hälsan.* (Rapport 2014:16). Karlstad: Konsumentverket.

Andersson, J., Ahlgren, B., Axelsson, S.B., Eriksson, A. & Axelsson, R. (2011). Organizational approaches to collaboration in vocational rehabilitation — an international literature review. *International Journal of Integrated Care*, 11(4), 1-10.

Andreassen, T.A. & Fossetøl, K, (red.) (2011). *NAV ved et veiskille. Organisasjonsendring som velferdsreform.* Oslo: Gyldendal Akademisk.

Andvig, E., Bjørlykhaug, K.I. & Hummelvoll, J.K. (2019). Victims of debt after imprisonment: Experiences of Norwegians with substance use challenges. *ScandiNAVian Psychologist*, 6, e1. <https://doi.org/10.15714/scandpsychol.6.e1>

Andvig, E., Steen, A. & Sirnes, A. (2016). *'Fra outsider til A4'. En forskningsbasert evaluering av Stiftelsen Kirkens Bymisjon Drammens aktiviteter relatert til prosjekt «Ut i jobb».* Forskningsrapport nr.1. Senter for psykisk helse og rus. Høgskolen i Sørøst-Norge.

Andvig, E., Sælør, K.T, & Ogundipe, E. (2018). Harm reduction in a Norwegian housing first project: a qualitative study of the treatment providers' practice. *Advances in Dual Diagnosis*, 11(1), 4-15, doi.org/10.1108/ADD-08-2017-0015

Arbeids- og sosialdepartementet (2006). *Lov om arbeids- og velferdsforvaltningen (arbeids- og velferdsforvaltningsloven).* NAV-loven: LOV-2018-06-15 nr. 38. Henter 230320 fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2006-06-16-20>

Arbeids- og sosialdepartementet (2009). *Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen (sosialtjenesteloven).* LOV-2018-06-22-83 fra 01.11.2019, LOV-2018-12-20-98 fra 01.01.2019. Hente den 230320 fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2009-12-18-131>

Bahr, S.J. (2015). *Returning Home. Reintegration after Prison or Jail.* Washington DC: NASW Press, National Association of Social Workers.

Barstad, A. (2016). *Opphopning av dårlige levekår: En analyse av Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2013.*

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qual Res Psychol*, 3:77-101.

Bukten, A., Stavseth, M.R., Skurtveit, S., Kunøe, N., Lobmaier, P., Lund, I.O., & Clausen, T. (2016). *Rusmiddelbruk og helsesituasjon blant innsatte i norske fengsel: Resultater fra The Norwegian offender mental health and addiction study (NorMA)* (Rapport 2:2016). Hentet fra <https://www.med.uio.no/klinmed/forskning/sentre/seraf/publikasjoner/rapporter/2016/nedlastinger/seraf-rapport-nr-2-2016-rusmiddelbruk-og-helsesituasjon-blant-innsatte.pdf>

Bukten, A., Skurtveit, S., Tverdal, A., Strang, J. & Clausen, T. (2017). High risk of overdose death following release from prison: Variations in morality during a 15-years old observation period. *Addiction*, 112(8), 1432-1439. Doi: 10.1111/add.13803.

Cloud, W. & Granfield, R. (2008). Conceptualizing recovery capital: expansion of a theoretical construct. *Substance Use and Misuse*, 43(12-13), 1971-1986.
doi:10.1080/10826080802289762

Connolly, K., & Granfield, R. (2017). Building recovery capital: The role of faith-based communities in the reintegration of formerly incarcerated drug offenders. *Journal of Drug Issues*, 47(3), 370–382. doi:10.1177/0022042617696916

Cramer, V. (2014). *Forekomsten av psykiske lidelser hos domfelte i norske fengsler*. (Prosjektrapport nr. 1). Kompetansesenter for sikkerhets-, fengsels- og rettspsykiatri i Helseregion Sør-Øst. Oslo Universitetssykehus.

Denney, A., Tewksbury, R. & Jones, R. (2014). Beyond Basic Needs: Social Support and Structure for Successful Offender Reentry. *Journal of Qualitative Criminal Justice & Criminology*, 2(1), 39-67.

Falck, S. (2015). *Tilbakeføringsgarantien som smuldret bort. Mellom kriminalomsorg og kommunale tjenester. Tiltaksbro, systematikk eller tilfeldighet?* SIRUS rapport 3/2015:9. Oslo: Statens institutt for rusmiddelforskning.

Finlay, L. (2011). *Phenomenology for psychotherapists: Researching the lived world*. United Kingdom: Wiley-Blackwell.

Finlay, L. (2012). Five lenses for the reflexive interviewer. I: J.F. Gubrium (Red.), *The SAGE handbook of interview research: The complexity of the craft* (317-333). Sage.

- Fridhov, I. M., & Langelid, T. (2017). Importmodellen i norsk fengselsvesen. *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskap*, 104(3), 259-288. Hentet fra <https://tidsskrift.dk/NTfK/article/view/115050>
- Friestad, C. & Hansen. I.L.S. (2004). *Levekår blant innsatte*. FAFO-rapport 429.
- Grødem, A. S., Nielsen, R. A. & Strand, A. H. (2014). *Unge mottakere av helserelaterte ytelser. Fordelingen mellom offentlig og familiebasert forsørgelse av unge NEET*. Fafo-rapport 2014:37.
- Hansen, G.V. & Bjørkquist, C. (2017). Utfordringer for samarbeidet mellom kriminalomsorg og kommuner. *Fontene Forskning*, 2(10), 59-70.
- Hean, S., Willumsen E. & Ødegård, A. (2017). Collaborative practices between correctional and mental health services in Norway: Expanding the roles and responsibility competence domain. *Journal of Interprofessional Care*, 31(1), 18- 27, doi: [10.1080/13561820.2016.1233392](https://doi.org/10.1080/13561820.2016.1233392)
- Holte, A. (2016). Gjeldsrådgivning kan redusere psykiske lidelser. *Psykologisk.no*. Hentet fra: <https://psykologisk.no/2016/03/gjeldsrådgivning-kan-reducere-psykiske-lidelser/>
- Hummelvoll, J. K. (2008). The multistage focus group interview – a relevant and fruitful method in action research based on a co-operative inquiry perspective. *Norsk Tidsskrift for Sykepleieforskning*, 10, 3-14.
- Husbyn, I. (2015). *Endring av straffedømte menn i tiden etter løslatelse fra fengsel. En studie av nettverksbygging, endringsprosesser og tilbakeføring til samfunnet*. Universitetet i Oslo, pedagogisk institutt. (masteroppgave).
- Jensen, E. (2013). *Levekår og kriminalitet*. Kriminalomsorgens utdanningscenter (KRUS) http://www.nb.no/idtjeneste/URN:NBN:no-bibsys_brage_46737
<http://hdl.handle.net/11250/160431>
- Justis- og beredskapsdepartementet (2001). *Lov om gjennomføring av straff mv. (straffegjennomføringsloven)*. LOV-2018-06-01-25 – sist endret 2018. Hentet 230320 fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2001-05-18-21>
- Justis- og politidepartementet. (2007). St.meld. nr. 37 (2007–2008). *Straff som virker – mindre kriminalitet – tryggere samfunn (Kriminalomsorgsmeldingen)*. Hentet 230320 fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-37-2007-2008-/id527624/>

St.meld. nr. 37 (2007–2008). «*Straff som virker – mindre kriminalitet – tryggere samfunn (kriminalomsorgsmelding)*». Hentet fra 230320:

<https://www.regjeringen.no/contentassets/d064fb36995b4da8a23f858c38ddb5f5/no/pdfs/stm200720080037000dddpdfs.pdf>

Justis- og politidepartementet (2017).. *Nasjonal strategi for samordnet tilbakeføring etter gjennomført straff 2017–2021. Redusert tilbakefall til ny kriminalitet*. Lastes ned 230320 fra:

https://www.regjeringen.no/contentassets/3f8ac79225654863ad3f9b0e082bf9f0/g-0440-b_reduert-tilbakefall_net.pdf

Justis- og politidepartementet (2017). *Redusert tilbakefall til ny kriminalitet. Nasjonal strategi for samordnet tilbakeføring etter gjennomført straff 2017–2021*. Lastet ned 22.03.20 fra

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/reduert-tilbakefall-til-ny-kriminalitet/id2556905/>

Kendall, S., Redshaw, S., Ward, S., Wayland, S. & Sullivan, E. (2018). Systematic review of qualitative evaluations of reentry programs addressing problematic drug use and mental health disorders amongst people transitioning from prison to communities. *Health and Justice*, 6:4. doi.org/10.1186/s40352-018-0063-8

Kinner, S.A. & Wang, E.A. (2014). The case for improving the health of ex-prisoners. *Am J Public Health*, 104 (8): 1352–1355. <https://doi.org/10.2105/AJPH.2014.301883> PMID: 24922122

Kriminalomsorgsdirektoratet et al. (2017). Sluttrapport Prosjekt Ung Ut – sammen om tilbakeføring 2013 –2016 Ung Ut - Et samarbeidsprosjekt mellom Arbeid og velferdsdirektoratet, Utlendingsdirektoratet, Politidirektoratet, Integrerings- og Mangfolds direktoratet, Helsedirektoratet, Barne -ungdoms- og familiedirektoratet, Fylkesmannen i Hordaland, Husbanken og Kriminalomsorgsdirektoratet.

Lovdata (2011). *Forskrift om forsøksprosjekt om kartlegging av domfeltes behov*. Forskrift 30. oktober 2011 nr. 978 om forsøksprosjekt om kartlegging av domfeltes behov for tiltak med sikte på å lette tilbakeføring til et kriminalitetsfritt liv. Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2011-09-30-978q=kartlegging%20av%20domfeltes%20behov>

Lundberg, K. (2018). The Welfare Subject in the ‘One-stop Shop’: Agency in Troublesome Welfare Encounters. *The Journal of Sociology & Social Welfare*: Vol. 45: Iss. 2 , Article 7: <https://scholarworks.wmich.edu/jssw/vol45/iss2/7>

- Lundberg, K. og Syltevik, L.J. (2013). Brukererfaringer med NAV i reformperioden: Kompleks organisasjon, bakkebyråkrati og ustabile relasjoner. *Fontene forskning*, (2), side 19–30.
- Martin, D. (2011). *From custody to community – a more realistic and helpful approach*. Winston Churchill Memorial Trust.
- Melzer, H., Bebbington, P., Brugha, T., Farrell, M., & Jenkins, R. (2012). The relationship between personal debt and specific common mental disorders. *European Journal of Public Health*, 23(1), 108–113. doi:10.1093/eurpub/cks021
- Neumann, C.B. & Pettersen, K.-S. (2013). *Tilbakeføringsgarantien i praksis – Evaluering av prosjektet TAFU – Tilbakeføring gjennom arbeid, fritid og utdanning*, AFI-rapport 11/2013. Oslo: Arbeidsforskningsinstituttet.
- Olesen, A. (2016). Debt as a criminal risk factor in Denmark. *Oñati Social-lexxgal Series*, 6(3), 676–706. Available from: <http://opo.iisj.net/index.php/osls/article/viewFile/465/905>
- Oslo kommune (2017). *Velferdsetatens brukerundersøkelser blant NAV-brukere i Oslo for 2017*. Oslo kommune, Velferdsetaten.
- Oslo kommune (2017). *Unge sosialhjelpsmottakere – i aktivitet eller arbeid?* Rapport 07, 2017. Oslo Kommune, Kommunerevisjonen.
- Oslo Kommune (2019). *Tilgjengeligheten til sosiale tjenester i NAV*. Rapport 02, 2019. Oslo Kommune, Kommunerevisjonen
- Pogrebin, M., West-Smith, M., Walker, A., & Unnithan, N.P. (2014). Employment isn't enough: Financial obstacles experienced by ex-prisoners during the re-entry process. *Criminal Justice Review*, 39(4), 394–410. doi:10.1177/0734016814540303
- Revdal, M. K. (2015). *Innsattes levekår 2014*, Rapport 2015/47. Statistisk sentralbyrå.
- Sandvall, L. (2016). *Varför ansöker inte fler överskuldsatta om skuldsanering? Rapport från ett forskningsprojekt om ansökningsbenägenhet*. Institutionen för socialt arbete vid Fakulteten för Samhällsvetenskap, Linnéuniversitetet.
- Schaft, A., Frøyland, K. & Spjelkavik, Ø. (2013). *En ny rolle for NAV i fengsel. Evaluering av NAV- prosjektet Samordning av tiltak for tilbakeføring*. AFI-rapport 12/2013. Oslo: Arbeidsforskningsinstituttet.

Schlager, M.D. (2018). Through the looking glass: taking stock of offender reentry. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 34(1), 69-80.

Hansen, I.L.S. (2007). *Møte med en likemann. Evaluering av WayBack-stiftelsen livet etter soning*. Oslo: Fafo-notat 2007:03.

Skog Hansen, I.L. (2017). *NAV i fengsel En følgeevaluering av innsattes tilgang til NAV-tjenester*. Fafo-rapport 2017:37.

Östergren, P.O., & Canivet, C. (2017). Over-indebtedness is a risk for poor mental health. Scania Public Health Cohort 2000–2010. *European Journal of Public Health*, 27(3), suppl_3, cxx187.127. doi:10.1093/eurpub/ckx187.127

Vågeg-utvalget (2014). *Brukernes møte med NAV*. Delrapport avgitt 15. september 2014.

Wilson, J. A., & Davis, R. C. (2006). Good intentions meet hard realities: An evaluation of the Project Greenlight Reentry Program. *Criminology and Public Policy*, 5, 303-338.

Vedlegg 1. Forespørsel om deltakelse

Vil du delta i forskningsprosjektet Forskningsbasert evaluering av «Pilotforsøket NAV-veiledere i nettverk etter soning (NVS)»?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å utvikle forskningsbasert kunnskap om «Pilotforsøket NAV-veiledere i nettverk etter soning». Målet med pilotforsøket er å sikre tett individuell og psykososial oppfølging etter løslatelse knyttet til overgangen fra fengsel til oppfølging i bydel/egen bolig. I dette skrivet gir vi deg informasjon om hensikten med den forskningsbaserte evalueringen og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Bakgrunnen for «Pilotforsøket NAV-veiledere i nettverk etter soning» er igangsatt av Byrådet i Oslo kommune. Byrådet ønsker en strategi og tilnærming som handler om at begynnende rusproblemer ikke skal utvikle seg til mere alvorlig rusproblemer, eller at begynnende rusproblemer stanses. Et av Byrådets tiltak er igangsettelsen av pilotforsøket basert i et forpliktende samarbeid mellom NAV, Oslo Voksenopplæring og Nettverk etter soning. Målet med pilotprosjektet er å sikre tett psykososial oppfølging under og etter løslatelse fra soning. En landsdekkende helseundersøkelse blant domfelte i norske fengsler viser høyere forekomst av psykiske lidelser enn befolkningen ellers. I et representativ utvalg av personer som var innsatte hadde 92 % tegn på psykisk lidelse. Når det gjaldt rusvansker hadde 65 % et alvorlig rusproblem før soning. På denne bakgrunn vil pilotforsøket bidra til å ivareta et sammenhengende tilbud i tjenestene for denne målgruppen, samt bidra til å redusere de vanskelige overgangene mellom tjenester og nivåer med fokus på etter løslatelse. Det er bydelene som har det overordnede og kontinuerlige ansvaret for oppfølging av den aktuelle målgruppen som trenger kommunale tjenester. For å imøtekomme denne målsettingen kreves et godt og tett samarbeid mellom relevante aktører rundt personens løslatelse. I dette prosjektet vil vi utforske hva «Pilotforsøket NAV-veiledere i nettverk etter soning» innebærer knyttet til etablering, tilbud, samarbeid og tilgjengelighet.

Problemstillingen vil bli belyst gjennom følgende forskningsspørsmål:

Hovedmålsettingen er operasjonalisert gjennom to forskningsspørsmål basert på en systematisk kartlegging av erfaringer med psykisk helse- rusutfordringer etter løslatelse.

Forskningsspørsmål 1: Hvilke faktorer fremmer og hemmer målsettingen og gjennomføringen av «Pilotforsøket NAV-veiledere i nettverk etter soning»?

Forskningsspørsmål 2: Hvordan bør «Pilotforsøket NAV-veiledere i nettverk etter soning» organiseres og drives for å oppnå målene med tiltaket basert på erfaringene i pilotperioden?

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Universitetet i Sørøst-Norge (USN) ved Senter for psykisk helse og rus er ansvarlig for prosjektet. Professor Bengt Karlsson fra USN er prosjektansvarlig. I tillegg er også Dosent Ellen Andvig fra USN involvert i prosjektet.

Prosjektet gjennomføres i samarbeid med Bydel Sagene i Oslo kommune.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får spørsmål om å delta fordi du er deltaker i «Pilotforsøket NAV-veiledere i nettverk etter soning». Til sammen ønsker vi å rekruttere 20-25 personer fra gruppen som har erfaring med «Pilotforsøket NAV-veiledere i nettverk etter soning» som deltakere. Vi har bedt fagpersoner i din kommune om å sende ut dette skrivet til aktuelle personer som beskrevet over.

Hva innebærer det for deg å delta?

For å få belyst dine erfaringene ønsker vi å gjennomføre intervjuer med deg *sammen med* andre deltakere som er i eller har benyttet seg av «Pilotforsøket NAV-veiledere i nettverk etter soning». For å få belyst erfaringene ønsker vi å gjennomføre fokusgruppeintervjuer. Det betyr at intervjuene gjennomføres i grupper hvor deltakere møtes i grupper knyttet sine erfaringer med «Pilotforsøket NAV-veiledere i nettverk etter soning». Intervjuet av dere vil ta mellom 1 - 1,5 time. I intervjuet det bli gjort lydopptak dersom du samtykker til det. Intervjuet vil bli skrevet ut etterpå. Alle detaljer som gjør at du / dere kan identifiseres vil da bli fjernet. Bengt Karlsson og Ellen Andvig vil gjøre intervjuene.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg. Det vil ikke påvirke din kontakt med «Pilotforsøket NAV-veiledere i nettverk etter soning».

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Det er kun prosjektgruppen ved Universitetet i Sørøst-Norge som vil ha tilgang til opplysninger om deg. Dette gjelder både:

- Dine person- og kontaktopplysninger som vil bli oppbevart forsvarlig innelåst i arkivskap ved USN, adskilt fra øvrige data.
- Data fra intervjuene som lagres på godkjent forskningsserver ved USN.

Det vil ikke være mulig å identifisere deg i resultatene av studien når disse publiseres.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet avsluttes senest 31.12.22.

Opplysninger om deg vil da bli slettet. Det er kun anonymisert datamateriale som vil bli oppbevart etter prosjektslutt. Dette materialet vil bli brukt til å skrive forskningsartikler. Anonymisert datamateriale vil bli oppbevart forskriftsmessig på forskningsserver ved Universitetet i Sørøst-Norge.

Dine rettigheter

Hvis du sier ja til å delta i studien, har du rett til å få innsyn i hvilke opplysninger som er registrert om deg. Du har videre rett til å få korrigert eventuelle feil i de opplysningene vi har registrert.

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg
- å få rettet personopplysninger om deg
- få slettet personopplysninger om deg
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet)
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra Universitetet i Sørøst-Norge har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Bengt Karlsson, prosjektansvarlig ved USN, på epost bengt.karlsson@usn.no eller telefon:
- 906 49 078
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Dersom du ønsker å delta, ber vi deg om å underskrive samtykkeerklæringen og returnere svarkonvolutt. Når vi har mottatt denne vil vi ta kontakt med deg.

Med vennlig hilsen

Bengt Karlsson
Prosjektansvarlig.

Samtykkeerklæring

Jeg er villig til å delta i studien «**Pilotforsøket NAV-veiledere i nettverk etter soning**». Jeg har fått informasjon om prosjektet og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

å delta i intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. 31.12.22.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Jeg kan nås på tlf:

Vedlegg 2. Tiltråding fra NSD

Det innsendte meldeskjemaet med referansekode 415908 er nå vurdert av NSD. Følgende vurdering er gitt: Det er vår vurdering at behandlingen vil være i samsvar med personvernlovgivningen, så fremt behandlingen gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet den 05.10.2019 med vedlegg, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde: nsd.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle personopplysninger om straffedommer og lovovertrедelser og alminnelige personopplysninger frem til 31.12.2022.

LOVLIG GRUNNLAG

Utvalg 1 er 'Deltakere i Pilotforsøk med NAV-veileder i nettverk etter soning'. Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte i utvalget til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 nr. 11 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse, som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være de registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 a), jf. art. 10, jf. personopplysningsloven § 11(2) a), jf. § 9 (2). Utvalg 2 og 3 er 'Fagpersoner i pilotforsøk med NAV-veiledere i nettverk etter soning' og Frivillige som deltar i pilotforsøket med NAV-veiledere i nettverk etter soning'. Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte i utvalget til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 nr. 11 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse, som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a).

TAUSHETSPLIKT

Informantene i utvalg 2 og 3 har taushetsplikt. Det er viktig at intervjuene gjennomføres slik at det ikke samles inn opplysninger som kan identifisere enkeltpersoner eller avsløre annen taushetsbelagt informasjon.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen: - om lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen - formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke viderebehandles til nye uforenlige formål - dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet - lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet.

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), underretning (art. 19), dataportabilitet (art. 20). NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13. Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32). For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må prosjektansvarlig følge interne retningslinjer/rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp underveis (hvert annet år) og ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet/pågår i tråd med den behandlingen som er dokumentert.

Lykke til med prosjektet! Kontaktperson hos NSD: Kajsa Amundsen Tlf. Personverntjenester: 55 58 21 17 (tast 1)

Vedlegg 3. Intervjuguide

Intervjuguide til fokusgrupper med deltakere, fagpersoner og frivillige – Evaluering av «Pilotforsøket NAV-veiledere i nettverk etter soning (NVS)».

Overskriftene og mellomtitlene er områder for samtale. Innledningsvis presenteres intervjuets hensikt, hvordan de ulike temaene vil bli introdusert samt rettighetene i informert samtykke.

Hvilke erfaringer har du/dere gjort deg/dere knyttet til etableringen og utviklingen av Pilotforsøket NAV-veiledere i nettverk etter soning (NVS)?

Hvilke faktorer fremmer og hemmer samskaping og innovasjon i etableringen av NVS?

Hvordan bør NVS organiseres og drives for å oppnå målene med forsøket?

Hvordan er forsøket organisert og hvilke aktiviteter finnes?

Hvordan er deltakernes, ansattes og frivilliges erfaringer med samskaping i etableringen og driften av NVS, sett i forhold til målsetningen med forsøket?

Hvordan er NVS organisert og hvilke tiltak/tilbud finnes?

Hva slags organisering og hvilke samarbeidsformer og aktiviteter bør NVS ha, for å nå målet med forsøket og i eventuelt videre drift?

Hva slags organisering og hvilke samarbeidsformer bør et slikt tilbud ha, for å nå målet med tilbudet? Hvilke muligheter og utfordringer er det ved å være både en sosial møteplass og tilbud om konkret hjelp (positivt/negativt). Hvordan er uenigheter blitt taklet? Hvordan har informasjonsstrømmen vært? Hvordan har dere innvirket på de tiltak og tilbud som gis?

Hvordan er dere blitt lyttet til? Hvordan har samarbeidet med deltakere, ansatte og frivillige vært? Hvordan har informasjonen om de ulike aktivitetene og tilbudene vært? Er det forskjeller mellom de ulike gruppene i prosjektet? Hvordan og evt. hvilke? Hvordan ser, er var deres forforståelse og tanker om NVS før dere opplevde tilbudet?

Refleksjoner knyttet til samtalen; innhold og deltakelse.

Hva har hver enkelt opplevd som viktig i dette intervjuet? Hvordan har du opplevd din egen deltakelse? Er du noe du ønsker å tilføye før vi avslutter?

Forskningsbasert evaluering av pilotprosjektet
«NAV- veiledere i Nettverk etter soning».

Ellen Andvig
Bengt Karlsson

ISBN: 978-82-8290-031-7

usn.no

